HET LAND VAN AALST

TIJDSCHRIFT VAN DE
HEEMKUNDIGE VERENIGING
« HET LAND VAN AALST »

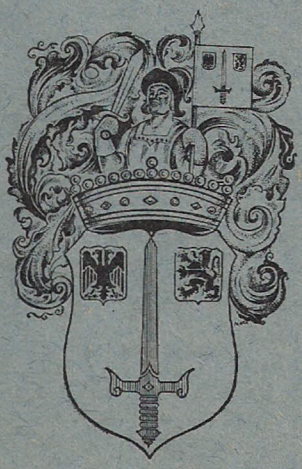

Jaargang III — 1951 Nr. 5.

Belangrijke mededeling aan al onze leden

Ondanks de voortdurende stijging der papierprijzen en de sinds 1949 ingetreden loonsverhogingen, waren wij er totnogtoe in geslaagd de prijs van het tijdschrift op 80 fr. te behouden, ofschoon de omvang er van sinds de eerste jaargang merkelijk is toegenomen.

Thans blijkt dit echter onmogelijk vol te houden, en zijn we gedwongen het lidmaatschap op 100 fr. per jaar te brengen.

Wij zijn er van overtuigd dat iedereen dit zal begrijpen en dat niemand wegens die geringe prijsverhoging het tijdschrift zal opgeven.

De bijdrage voor 1952 kan van nu af voldaan worden door storting of overschrijving van het bedrag, zijnde honderd frank, op postrekening Nr 41:45.92 van onze penningmeester, dhr Albert van Lul, te Vorst-Brussel, Denayerlaan 51.

Gemakkelijkheidshalve voegen wij hierbij een stortingsbulletijn, ten gerieve van de leden die geen eigen postrekening hebben.

Teneinde nutteloze kosten te besparen verzoeken wij beleefd de personen die niet meer wensen lid van de vereniging te blijven, ons hiervan schriftelijk te verwittigen vóór Nieuwjaar 1952. Na Nieuwjaar zullen wij inderdaad laten ontvangkaarten aanbieden voor het bedrag van het lidmaatschap, **verhoogd met de inningskosten,** bij de leden die de bijdrage voor 1952 op dat ogenblik nog niet hebben aangezuiverd en ons geen opzegging mededeelden.

Enkele demografische aspecten van het Arrondissement Aalst

In een eerste bijdrage, verschenen is Nr. 3 van jaargang 1949, zagen wij (Tabel 6) dat de samenstelling der bevolking volgens de ouderdom tamelijk veel verschilt naargelang men een klein dorp, een grote gemeente met veel inwijking of de stad Aalst beschouwt. Hoe meer inwoners, hoe groter percentage volwassenen, en tevens hoe kleiner percentage kinderen.

De onlangs bekendgemaakte resultaten der volkstelling van 1947 vertonen nogmaals hetzelfde verschijnsel.

TABEL 1

Ouderdoms-klasse	I Min dan 2.000 inw.		II 2.000-4.999 inw.		III 5.000-19.999 inw.		IV 20.000-49.999 inw.	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0 - 7 j.	5.783	11,49	9.717	11,18	6.236	10,53	4.300	10,25
7 - 14 j.	6.543	13,05	11.516	13,25	7.053	11,91	5.024	11,97
15 - 20 j.	5.510	10.95	9.589	11,03	5.971	10,08	4.234	10,09
21 - 59 j.	23.238	50,14	44.305	50,95	31.850	53,77	22.952	54,70
60 j. en meer	7.235	14,37	11.818	13,59	8.119	13,71	5.450	12,99

Een vergelijking met de percentages van 1930 geeft het volgende :

TABEL 2

Ouderdoms-klasse	I	II	III	IV
0 - 7 j.	— 2,82	— 3,40	— 2,66	— 2,32
7 - 14 j.	— 0,37	+ 0,07	— 1,00	+ 0,19
15 - 20 j.	— 0,17	— 0,15	— 0,35	— 0,68
21 - 59 j.	+ 0,88	+ 1,28	— 0,07	— 0,38
60 j. en meer	+ 2,69	+ 2,20	+ 3,28	+ 3,30

De vermindering in de groep « beneden 7 jaar » is algemeen en tevens heel verklaarbaar door de invloed van de oorlog 1940-1945. De schier algemene vermindering in de beide volgende groepen is echter meer onrustwekkend, des te meer daar de percentages in 1930 reeds ietwat naar beneden gedrukt waren ingevolge de eerste wereldoorlog.

De demografisch en ekonomisch onmiddellijk nuttige groep van 21 t/m 59 jaar vertoont nog een lichte vermeerdering in de gemeenten zonder inwijking, terwijl de vermindering in de gemeentegroepen III en IV (1) misschien wel het resultaat is van de woningnood, die de inwijking remt.

Daarentegen is er een aanzienlijke verhoging van de groep van 60 jaar en meer waar te nemen, ietwat minder uitgesproken in de kleine gemeenten dan in de grote.

Het algemeen resultaat is dus een veroudering van de bevolking. Dit verschijnsel komt nog duidelijker aan het licht wanneer wij de resultaten der telling van 1947 vergelijken met die van 1920.

TABEL 3

Ouderdoms-klasse	1920 Aantal	1920 %	1947 Aantal	1947 %
0 - 4 j.	17.104	8,1824	20.197	8,4703
5 - 9 j.	21.293	10,1864	16.515	6,9262
10 - 14 j.	22.481	10,7548	19.460	8,1613
15 - 19 j.	23.333	11,1624	21.404	8,9766
20 - 24 j.	20.679	9,8927	19.730	8,2745
25 - 29 j.	16.174	7,7375	16.307	6,8390
30 - 34 j.	13.512	6,4641	14.151	5,9348
		64,3803		53,5827

Behoudens in de allerjongste klasse is er dus overal een vermindering van het percentage der jonge elementen van de bevolking waar te nemen. De ouderdomsklassen van 25 t/m 29 en van 30 t/m 34 jaar in 1947, zijnde de inwoners geboren tussen 1913 en 1922, vertonen nog de invloed van de oorlog 1914-1918 en zijn dan ook wat minder vertegenwoordigd in 1947 dan in 1920, wat het percentage betreft. Zelfs kleiner aantallen dan in 1920 zouden hier begrijpelijk geweest zijn, ware het niet dat — misschien gedeeltelijk wegens uitwijking in 1910-1920 — die klassen in 1920 een plotselinge vermindering vertonen t.a.v. de onmiddellijk voorgaande. In 1947 is er, ten aanzien van de jongere zowel als van de oudere ouderdomsklassen, een duidelijke leemte waar te nemen, voor wat die beide klassen betreft. Zij vormen als het ware een overgang naar de oudere klassen, die allemaal, zowel voor wat het volstrekte aantal als wat het percentage betreft, een aanzienlijke vermeerdering t.a.v. 1920 vertonen, zoals blijkt uit onderstaande tabel.

TABEL 4

Ouderdoms-klasse	1920 Aantal	1920 %	1947 Aantal	1947 %
35 - 39 j.	12.851	6,1478	17.604	7,3829
40 - 44 j.	11.959	5,7211	17.791	7,4613
45 - 49 j.	11.008	5,2662	17.122	7,1808
50 - 54 j.	9.893	4,7327	14.335	6,0119
55 - 59 j.	8.274	3.9582	11.205	4,6992
60 - 64 j.	7.234	3.4607	9.990	4,1897
65 - 69 j.	5.059	2,4202	8.516	3,5715
70 - 79 j.	6.122	2,9287	10.921	4,5801
80 en meer	1.658	0,7932	3.195	1,3399
Onbekend	399	0,1909	—	—
SAMEN	209.033	100,—%	238.443	100,—%

De vemeerdering van het **aantal** grijsaards kan verklaard worden door de vooruitgang der geneeskunde en der hygiëne sinds de eerste wereldoorlog. Deze faktors volstaan echter niet, wel integendeel, om de vermindering van het aantal jonge inwoners te verklaren. Slechts de vrijwillige geboortebeperking, zelfmoord van ons volk, is oorzaak van die toestand. Het is hier de plaats niet om de oorzaken of rede-

nen er van na te gaan, doch de eerste resultaten liggen reeds voor de hand. Het ganse volk is door de « nieuwe mode » aangetast, zowel op het platteland als in de grote gemeenten, ofschoon nog in wat mindere mate. Een verdere ontleding van de in Tabel I samengevatte cijfers toont inderdaad aan dat, in iedere vijfjarenklasse t/m 24 jaar, de percentages groter zijn in de gemeentegroepen I en II (1) dan in de groepen III en IV terwijl het in de ouderdomsklassen boven het 25ste jaar juist andersom is. Het platteland spijst nog steeds de inwijking in de grote gemeenten, maar (zie Tabel 2, gemeentegroepen III en IV) de toevoer vermindert en de bronnen zelf geraken uitgeput.

Waarheen zal ons die evolutie leiden? Niemand kan het met zekerheid zeggen, doch we kunnen ze wel ietwat vermoeden. Benevens een wegvallen der uitwijking zullen wij, ofwel een steeds grotere inwijking van vreemde elementen hebben, indien het arrondissement verder geïndustrialiseerd wordt, ofwel komt het tot een geleidelijk verval na min of meer lange termijn. Het arrondissement Aalst ligt natuurlijk niet afgezonderd van de overige wereld en een wisselwerking met het overige grondgebied is onvermijdelijk, doch in de meeste Belgische arrondissementen doet zich hetzelfde verschijnsel voor, zodat, voornamelijk in de Waalse industriegebieden, ons land een waar kolonisatiegebied voor Oost- en Zuid-Europeanen is geworden. Onderstaande tabelletje toont ons de ontwikkelingsgang van de vreemde inwijking.

TABEL 5

	1900	1920	1930	1947
Aantal vreemdelingen arr. Aalst	370	405	552	792
Per duizend inwoners	2,0 %	1,9 %	2,5 %	3,3 %
Idem in Oost-Vlaanderen	7,5 %	6,4 %	9,8 %	10,3 %
Idem in België	30,8 %	20,2 %	39,4 %	43,2 %

VORST. **Albert van Lul.**

Kerkdiefstal te Waarbeke in 1742

In de kerk van de « prochie van Warbeke gelegen in den lande van Aelst ontrent de side van Geeraertsberghe » werd in de nacht van 22/23 Augustus 1742 een diefstal gepleegd langs de « gelaese venster van de chore van O.L.V. ». Alle deuren waren « geforceert », twee tabernakels « gebriseert » en de offerblokken opengebroken. Een koperen ciborie en een zilveren monstrans waren verdwenen.

Aan het slot van een verslag, ondertekend door Cornelis van Herreweghe, baljuw, P. de Mommer, Peeter Crispiels, Adr. Sierejacobs, Geeraert Maes, schepenen of kerkmeesters, vragen deze van « gelieven te doen restitueren de vn. heylighe vaeten indien sij worden bevonden onder de booswichten, sonder nochtans hiermede over de selve justitie te vragen ».

ST-GENESIUS-RODE. **Constant Theys.**

(1) De eerste twee gemeentegroepen omvatten de grote meerderheid der gemeenten van het arrondissement; de derde groep bestaat uit Denderleeuw, Erembodegem, Geraardsbergen, Haaltert, Lede, Ninove en Zottegem; in de vierde groep komt alleen Aalst voor.

Bijdrage tot de Geschiedenis van Denderleeuw

HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN (1815-1830)

Op het Frans-Napoleontisch Regime volgde het Koninkrijk der Nederlanden, onder het gezag van koning Willem I. Evenals in het verleden had de bevolking zelf hierbij geen woord mee te spreken. Aldus was de beslissing van het Kongres te Wenen en zo werd het vastgelegd in het traktaat van 8 Juni 1815.

Bij het afsluiten van het oorlogsbedrijf en de aftocht van al die vreemde legers, na de overwinning te Waterlo (18 Juni 1815) en de definitieve nederlaag van Napoleon, kenden onze gewesten rust en vrede.

Het begin van het nieuwe bestuur was lastig, ter oorzake van de vernietiging van de oogst in 1816, tengevolge van de ongunstige weersomstandigheden. In 1816-17 dreigde hongersnood. Maar het volk berustte, omdat het de zo verbeide vrede gevonden had.

Ook Denderleeuw, dat alsdan een bevolking van 1620 zielen telde, kreeg van beide zijn deel, nl. vrede en gebrek. De voedselschaarste deed het getal bedelaars aangroeien, zodat de gemeenteraad zich verplicht zag een oplossing te zoeken in « de werkverschaffing aan de leeglopers ». Het was de taak van het Armbestuur, dat op zich nam « een linnenmagazijn op te richten, waar het lijnwaad wordt geweven » en, aan dezen die bekwaam waren thuis te weven, zou op bepaalde dagen werk worden bedeeld. Vermoedelijk bleef het slechts bij een ontwerp. Dat er evenwel meer nood was dan anders, blijkt uit de rekeningen van de Openbare Onderstand, waarin de uitgaven — tegen de gewoonte in — (648 Gulden 18 Cent) de ontvangsten (508 Gulden 55 Cent) overtroffen.

Bij Kon. Besluit volgde Henri Sonck (1818-1825) de meier van Langenhove op. De raad, samengesteld uit elf leden, werd aangeduid door de Deputatie der Provinciale Staten van Oost-Vlaanderen, die eveneens J.B. Vaereman tot schepen benoemde. Aan de zelfde bestuurstafel zal de strijd tussen beide families — Sonck en Vaereman — groeien en meer dan een halve eeuw lang zijn stempel drukken op het politiek leven van de gemeente. Uit deze strijd werden immers twee partijen geboren, nl. de Kastaars (aanhangers van Sonck), vooral steunend op de bevolking van Leeuwbrug, en de Koteraars (aanhangers van Vaereman), gesteund door de wijk Huisegem en Botermelkstraat.

Wanneer in 1825 de gemeenteraad volgens een nieuw reglement werd samengesteld, werd Adriaan Franciscus Vaereman tot burgemeester (1826-35) benoemd en kreeg als assessoren, in vervanging van de schepenen, Ben. de Schrijver en P.J. van den Bossche, waarbij, tot vollediging van de raad, nog 6 raadsleden werden gevoegd (1).

(1) Op 8 April 1825 waren slechts 36 personen stemgerechtigd (Correspondentie, 1820-26).

Om de twee jaar moest een derde van de raad worden vernieuwd.

De voornaamste taak van de raad, die wekelijks moest vergaderen, was het opmaken van het budget... en er goed voor te zorgen dat elke begroting sloot met een « bonis ». Zo bedroegen, in 1829, de plaatselijke belasting per hoofd 60 Cents, de ontvangsten 4571 Gulden 40 1/2 Cents en de uitgaven 3378 Gulden 44 Cents.

De oktrooirechten waren voor de gemeente een goede bron van inkomsten. Bv. in 1816 beliepen deze tot 662 Gulden 54 Cents (2). Sinds 1818 werd ieder jaar tevergeefs verzocht het tolrecht op de Denderbrug, aan de Kasteelstraat, te mogen herinvoeren, zoals dit bestond vóór 1794 (3).

En toch, bij elke nieuwe verwezenlijking, als bv. voor het onderwijs, wordt door de gemeenteoverheid steeds dezelfde klacht herhaald : er is geen geld ! Vooral op gebied van onderwijs wist schepen Vaereman van geen toegeven en werd elk regeringsvoorstel tot inrichting van het onderwijs afgewezen.

Door de Staat werden alhier geen grote werken uitgevoerd; slechts deze aangevangen in 1812 werden in 1820 voltooid. Dan waren de werken aan de nieuwe sluis te Huisegem voltrokken. Einde 1824 stortte de sinds lange tijd bouwvallige brug over de Dender in en werden vernieuwingswerken uitgevoerd.

Groot-Denderleeuw ?

1818, het jaar waarin Denderleeuw zijn gemeentewapen (4) ontving, had ook van bijzondere betekenis kunnen worden voor de ontwikkeling en de uitbreiding van de gemeente. Had kunnen worden !... De gemeenteraad wees immers het voorstel van de hand.

Door de Gedeputeerde Staten van Oost-Vlaanderen (10 Juni 1818) werd aan de Raad van Denderleeuw de vraag gesteld wat hij dacht over de aansluiting van Denderleeuw bij Iddergem en Okegem en of hieruit administratieve nadelen of voordelen zouden voortvloeien ? Het antwoord van de Raad was afwijzend. De raadsleden vonden dat Denderleeuw meer dan uitgestrekt en bevolkt genoeg was om een

---

(2) De oktrooi-tarieven bedroegen op 1 hl wijn 20 fr, op 1 hl bier, gebrouwd buiten Denderleeuw, 1 fr, — binnen Dl', 0,75 fr, op 1 hl jenever gestookt buiten Dl', 15 fr, — binnen Dl', 3 fr; bij het slachten van een koe betaalde men 3 fr, — van een kalf, 1 fr, — van een schaap, 1 fr, — van een zwijn, 0,75 fr (Procès-Verbaux tenus par le Cons. Communal de la Commune de Dl', — 12 April 1816).

(3) Men stelde als tolrechten voor : 6 Cents per paard, 2 1/2 Cents per koets, evenals voor os en ezel in gespan, 2 Cents per koe.

(4) Onder het Nederlands bestuur schonk de « Conseil Suprême de Noblesse », aan de gemeenten, welke een wapen hadden onder het Oude Regime, de toelating dit opnieuw te gebruiken; deze die er geen bezaten werd de gunst verleend er een te verkrijgen. In zitting van 20 Mei 1816 besloot de gemeenteraad van Dl, een wapen te nemen dat niet overeenstemde met zijn oud wapenschild (Ten einde niet hetzelfde te hebben als Liedekerke ?) : « L'armoirie de la commune représentait trois lions avec la légende « Sigillum scabinorum de Denderleeuw », dont elle ne possède aucun titre, (le conseil) considérait que la plus analogue serait la représentation de la Dendre et le Lion, deux objets qui forment le nom de la commune ». Eenparig besloot de raad de drie leeuwen te vervangen door een wapen ontleend aan de gemeentenaam : leeuw naast de Dender. Deze aanvraag werd op 4 April 1818 ingewilligd.

eigen, slechts lokale administratie te bezitten en zij oordeelden dat de gemeente over de nodige inkomsten beschikte om aan alle uitgaven het hoofd te kunnen bieden. Administratief werd het nog minder gewenst, want « de bestuursleden in het centrum zouden te ver afwonen van de andere gedeelten om deze goed te kunnen besturen, en daarbij zouden moeilijkheden ontstaan, waarbij de raadsleden — gezien de uitgestrektheid — min bekwaam zouden zijn om de zedelijke en politieke eigenschappen van hun onderhorigen te kennen » (5).

Het vraagstuk van het onderwijs.

Zoals hoger gezegd, hier tegenover bestond geen welwillendheid in de gemeenteraad, waarbij godsdienstige beweegredenen zeker doorslaggevend geweest zijn. Het ging er om de uitwerking van de onderwijspolitiek van Koning Willem, nl. kosteloos en neutraal onderwijs, door gediplomeerde staatsonderwijzers.

Bij schrijven van de Provinciale Staten, van 17 November 1818, was lager onderwijs van derde klasse voorzien voor Denderleeuw en Okegem, maar dit werd door de gemeenteraad afgewezen, daar er geen geld was om de onderwijzer te betalen. Men zal uitkijken naar een middel om hierin te verhelpen, middel dat men meent gevonden te hebben in een speciale belasting — wij leefden nog in een periode waarin de gezinspolitiek onbekend was — op de ouders, die kinderen hebben van 6 tot 16 jaar (6).

Op 16 Januari 1819 werd de zaak opnieuw ter bespreking gebracht en verdedigd door meier H. Sonck, maar het voorstel werd door de Raad verworpen en men verzocht het Hoger Bestuur « op zijn ouds » te mogen voortdoen (7).

Het Middenbestuur hield evenwel voet bij stek. Bij schrijven van 29 April 1819 werd ditmaal g e e i s t, met de bedreiging van een speciaal kommissaris. Het budget, waarbij ook het onderwijs was bedacht, diende ingestuurd te worden vóór 15 Mei. De Raad moest toegeven en voorzag 450 Gulden met dat doel, waarvan 44,80 Gulden door Okegem te betalen (11 Mei 1819) (8).

En toch zou er nog geen school, in orde met de wet, tot stand komen, al telde de gemeente einde 1821 1789 inwoners (9). Een verslag van 1822 luidt als volgt : « Er bestaan geen vereenigingen die onderwijzen, nog zelfs geene schoolmeesters die aanveerd zijn, ingevolge de wettelijke schikkingen » (14 Augustus 1822) (10).

Voorzeker kwam op dit schrijven geen vleiend antwoord, want in 1823 « zijn er twee scholen in deze gemeente : een kinderschole opgericht door Catharina Scherelinckx, onderwijzende de eerste beginselen der Vlaamsche tale ende den Catechismus en eene tweede schole

(5) Correspondentieboek 1820-26.
(6) (7) (8) Beraadslagingen. Gemeenteraadszittingen van 1807-1836.
(9) Deze bevolking is verdeeld over de verschillende wijken als volgt : Bakergem : 70 zielen, Botermelkstraat : 226, Huisegem : 399, Kortestraat : 274, Langestraat : 301, Leeuwbrugge : 320 en Lichtenhoek : 192 (Statistiek van de bevolking).
Er waren alsdan 338 huizen, waarvan « op de Plaetswijk : 153, op Huyssegem : 119 en op Leeubrug : 66 » (31 Dec. 1822) (Correspondentieboek 1820-1826).

geopend door Ludovicus Mattens, onderwijzende de eerste beginselen der cijferkunst. Deze personen hebben zich voor de examen gepresenteerd voor de tijdelijke jury » (18 April 1823) (11).

Waarschijnlijk slaagden deze leerkrachten niet in hun proef, want in 1825 werden de scholen der « onbevoegde onderwijzers » gesloten (15 Maart 1825) (12).

Met de hem eigen vastberadenheid zou de nieuwe burgemeester Vaereman het werk der regering verder dwarsbomen : liever geen onderwijs, dan het neutraal onderwijs dat men wou opdringen.

De bevolking zelf liet zich weinig aan de zaak gelegen, want Catharina Scherelinckx, intussen wettig aangesteld voor het lager onderwijs, kon gedurende de zomermaanden met veel moeite de school in leven houden. Deze telde alsdan slechts 11 leerlingen, 109 gedurende de wintermaanden (13). De leefkracht van de school zou nog afnemen, want in 1828 bestond geen lager onderwijs meer (14), al werd het gemeentebestuur aangemaand « een schoollokaal met onderwijzerswoning tot stand te brengen » (15).

Bij een nieuwe waarschuwing vanwege de distriktkommissaris van Aalst (9 Aug. 1830), verzocht de Raad de Gedeputeerde Staten er nog een tijd van af te zien, ... want er was geen geld. Ten andere, een privaat initiatief was in wording (16).

Bij het uiteenvallen van de Nederlanden, stond het onderwijs te Denderleeuw nog immer op een dood punt.

Landbouw en Nijverheid.

Denderleeuw was vooral een landbouwgemeente, met veel kleine landbouwuitbatingen. De voornaamste landbouwvoortbrengselen waren koolzaad, graan, vooral masteluin (= 2/5 tarwe en 3/5 rogge), hopteelt enz. De hopteelt kende alsdan een hoge bloei en een goede verzorging. De gouden erepenning, door het stadsbestuur van Aalst op 16 Augustus 1827 aan de landbouwers van Denderleeuw geschonken, moge hiervan als bewijs gelden. Deze werd verdiend door de zuiverste hoppluk in het jaar 1826. Deze erepenning aan « de » landbouwers verleend, werd door burgemeester Vaereman in 1828 aan de kerk van Denderleeuw geschonken (17).

Maar de geringe uitgestrektheid van het landbouwbedrijf bracht de noodwendigheid mee een bijverdienste te zoeken. Het thuisweven zal hierin voorzien. Jaarlijks nam het aantal getouwen toe. Zo telde men er in 1825 12 tot het weven van linnen en één getouw voor katoen. Maar slechts drie maand per jaar waren deze in werking. In 1826 waren er reeds 29 getouwen voor het weven van linnen, maar slechts

(10) (11) Correspondentieboek 1820-1826.
(12) Correspondentieboek 1820-1826.
(13) Zomermaanden 1825 : 7 jongens en 4 meisjes — 0 armen; Januari 1826 : 55 jongens en 39 meisjes — 15 armen (Briefwisseling 1826-1854).
(14) Briefwisseling 1826-1854.
(15) (16) Beraadslagingen. Gemeenteraadszittingen 1807-1836 (25 Aug. 1830).
(17) De kerk bleef niet onbesproken in het bezit van deze gift, want zowel in de kerkraad als in de gemeenteraad, vanaf het burgemeesterschap van Corn. J. Sonck, werd deze offerande besproken : Register van deliberatiën 1803-1845 (11.12.1836) en Beraadslagingen van de Gemeenteraad 1807-1836 (5.12.1836).

voor 15 was er werkgelegenheid (18). Meer en meer zal deze huisnijverheid uitbreiding nemen, tot wanneer ze, ter oorzake van het totstandkomen der mechanische weverijen, tot de ondergang gedoemd werd.

Met hard te werken konden onze kleine landbouwers de twee eindjes van het jaar aan mekaar knopen. Vooral daar het bedrijf soms niet gespaard bleef van zware beproevingen. Zo, op 19 Augustus 1823, « een verschrikkelijk onweder, vergezeld van hagel en regen, is hier gisteravond omtrent 10 uur schielijk uitgebarsten. Verscheidene gebouwen zijn ingestort, andere zwaarlijk beschadigd, een ontelbare menigte boomen omgeworpen en de nog ten velde staende vruchten verdelgd...; hoppe, haver en andere zomervruchten zijn teenemaal vernietigd » (19).

Soms hadden de bedrijven, gelegen langs de Dender, te lijden onder de overstroming, als op 20 Januari 1820, wanneer een gedeelte van de gemeente onder water kwam en o.m. de Kasteelstraat volledig werd uitgespoeld (20).

Zoveel mogelijk in alle behoeften zelf voorzien, was een gulden regel bij onze boeren. Vandaar dat turf werd gestoken op verschillende plaatsen van de gemeente. Deze ontginning had meestal geen nijverheidskarakter, maar geschiedde door de bezitter, voor eigen gebruik. De turf werd tot briketten verwerkt. « Men steekt turf op de lagere gronden, op 2 tot 2 1/2 el diepte. Na deze te hebben bovengehaald, maakt men er een soort mortel van en vormt aldus een soort turfbriquet » (21). Men schatte de reeds uitgebate gronden op ongeveer 1 1/2 dagwand en de nog te ontginnen oppervlakte, vooral in de Leeuwermeers, op ongeveer 1/2 dagwand.

De paardenoliemolen van Jozef van der Poorten, op de Lichtenhoek, bleef tot 1820 in werking. Hij werd afgebroken in 1828. Verder waren er een paar windmolens, nl. één op het Landuit en één op de Steenweg naar Aalst, en de watermolen op de Dender van Dominicus van Lierde. In deze laatste kwam het tot « eenige volksoploop » bij een huiszoeking van twee « opzieners », die het graan zonder « maalvergunning » opspoorden. Deze maatregel, in toepassing van de wet op het gemaal, zo ongunstig door de bevolking onthaald, werd door de meid gehinderd. Zogezegd alleen thuis, weigerde zij toegang te verlenen tot een kamer,... waarvan zij niet in het bezit van de sleutel was. De kamer, waar vermoedelijk de zakken lagen, die gebracht waren ter ontduiking van de taks. Middelerwijl was het volk samengeschoold en werden de opzieners bij hun huiszoeking bedreigd, tot wanneer de niet-wettelijk-in-orde-zijnde granen waren verdwenen (22).

Er was op het dorp minstens één brouwerij, nl. deze van Martinus Cortvrindt, in de Moreelstraat, die zorgde voor de bevoorrading van het toenemend getal herbergen. Want ook de kleinnijverheid, als ge-

(18) (19) Correspondentieboek 1820-26.
(20) Correspondentieboek 1820-26. Dit feit deed zich eveneens voor in 1808.
(21) Turf werd vooral gestoken op de Wijngaard, de Meirelaar (= Landuit), de Polder, Boecht, Veldenbroek, Grote Meers en Leeuwermeers (Correspondentieboek 1820-26).
(22) Correspondentieboek 1820-26.

volg van meer welstand, nam uitbreiding. Zo telde men in 1823 vier bakkers, tegen twee het vorig jaar.

De toename van de welstand bij de bevolking blijkt o.m. uit het feit, zoals verder wordt uiteengezet, dat vanaf 1825 verscheidene nieuwe kerkmeubelen werden aangekocht. Bij een omhaling, ten voordele van de noodlijdenden van Groningen, Friesland en Oostende, werden 68 Gulden 55 1/2 Cents ingezameld (23), waar een soortgelijke kollekte voor de slachtoffers van verschillende gemeenten in Brabant, in 1832, slechts 4 Gulden 48 Cents opbracht.

Denderleeuw telde onder zijn bevolking, in 1820, ook verschillende schippers, waarvan sommige « verre reizen ondernamen naar het buitenland ». Zes schepen waren in de gemeente ingeschreven. Ook de scheeptrekkers, die men als « ruwe mensen » bestempelt, waren er gekend.

HOFSTADE. *Jozef de Brouwer.*

Het wedervaren van twee Aalstenaars

Op 22 Februari 1766 werd J.B. Veris, 33 jaar oud, geboren te Aalst, te Koekelberg aangehouden en in de Hallepoort opgesloten. Pas op 3 Maart ondervraagd, verklaarde hij te zijn « schoenlapper werckende voor d'een en d'ander als hij werck was hebbende ». Reeds zes jaar was hij uit Aalst vertrokken en van zijn vader, die blauwverver was, wist hij niets meer. Te Brussel woonde hij op een kamer, bij zekere Hauwaerts Anduyt, « houdende herberge ende soldaeten... ontrent de pleyne op de oudemerckt ».

Vermoedelijk werd hij aangehouden in verband met een diefstal op het kasteel van Haren. Men vroeg hem of hij dikwijls te Haren geweest was en er gebedeld had. Neen, hij bedelde niet, maar wel had hij een boterham gevraagd bij kennissen, onder andere in de brouwerij en bij de pastoor, van wie hij een stuk van tien oorden gekregen had « om eens te drincken ». Achteraf bekende hij toch dat hij op het kasteel geweest was, dat de schijnwerkers er aan het werk waren en dat hij van de heer een plaquet ontvangen had om een hemd te kopen. Verder kende hij aldaar alleen de schoenmaker, « woonende op den Dries eer men aen de kercke is comende ».

Jan-Baptist werd bij vonnis van de 25ste, na meer dan een maand hechtenis, « gerelaxeert met order aen hem van eene woonplaetse te kiesen binnen de stadt (Brussel) ende aldaer te bleyven ende wercken om den cost te winnen, hem verbiedende voorders sigh alnoch te bevinden bedelende ten platten lande op pene van gehacht ende gestraft te worden als vagabond »... (Dross. van Brab. nr 144).

De tweede, Emmanuel van den Abbeele, geboren te Wichelen « lande van Aelst » en 31 jaar oud, wonende op de « preterije van Schaerbeeck Aelst », met zijn huisvrouw Maria Haulaey, « doende den boerenhandel », was op een Vrijdagmorgen « alleen vertrocken met voordacht van hem te begeven langhst de canten van Mechelen ende Loven om te gaen informeren wat preys de koeye beesten sijn gaende ». Daags daarna werd hij echter door de boerenwacht van Tildonk aangehouden, omdat hij zonder paspoort was.

Naar Brussel overgebracht en er opgesloten, werd hij er op 13 Januari 1769 ondervraagd. Hij verklaarde daar onder meer dat hij van huis met 3 à 4 schellingen geld vertrokken was en nog drie plaquetten overhad. Het was de eerste maal dat hij met het gerecht te maken had. Men kon hem verder niets aanwrijven, maar het vonnis werd pas de 20ste gewezen. Hij werd « gerelaxeert met verbodt onversien te sijn van goede ende behoorelijcke paspoort ». (Dross. van Brab. nr 151).

ST-GENESIUS-RODE. **Constant Theys.**

(23) Briefwisseling 1826-54 : 21 Oktober 1826.
(24) Beraadslagingen van de Gemeenteraad 1807-36.

Henricus Smetius a Leda

IV (*)

De vierde van de groep zestiendeeuwse Aalsterse medici uit het Battusgeslacht, is **Henricus Smetius a Leda** (Hendrik de Smet van Lede). Hij was van adellijken bloede; « van Lede » is zijn titel.

Te Aalst werd hij geboren op 29 Juni 1537. Onder zijn voorzaten krioelt het van stadhouders, grootbaljuws, schepenen, hofdames, ridders, rechters, wier landgoederen in het Aalsterse, te Lede namelijk, in het Dendermondse en te Schorisse gelegen waren. Zijn vader, Robertus, schepen in de keizerlijke stad Aalst en ook een medicus, stierf toen Hendrik drie jaar oud was; hij zou begraven liggen in de St-Maartenskerk te Aalst, vóór de toegang tot het koor (1). Zijn moeder stamde uit de patriciërsfamilie de Pissot; zij was een « matrona gravis et prudens » (2). Haar zuster was de moeder van Brucaeus. Een andere zuster, Martina de Pissot, was de moeder van Levinus Battus. De drie volle neven vormen een merkwaardig driespan in de geschiedenis van het Aalsterse kultuurleven, dat zich in Duitsland in de zestiende eeuw nagenoeg zeventig jaar heeft laten gelden.

Smetius, een geweldenaar met de pen, die elke levensomstandigheid in Ovidiaans luidende verzen bezong of door anderen in een eendere trant liet verwoorden, heeft de inhoud van het wapenschild der « Smetia gens a Leda » op de volgende wijze vertolkt (3) : « Op een scharlakenrood schild, met een donkerkleurige winkelhaak doorkeperd, schitteren drie opgaande manen. Boven de gouden helm rijzen opstaande zwanenvleugelen, waartussen een gouden maan schittert. Zo is het oude wapenschild van mijn adellijk geslacht, dat door de moed der voorvaderen werd gewonnen en aan hun nazaten werd toevertrouwd. Waarom is het veld van het wapenschild rood ? Om ons te leren dat wij voor het schandelijke en het valse moeten blozen. Waarom is het schild met een winkelhaak doorkeperd ? Om ons te leren al onze daden naar de strenge voorschriften van de rechtvaardigheid te regelen. Wat betekenen de drie rijzende manen, waarom steken ze hun lichtende hoornen omhoog ? Ze tonen ons hoe we ons moeten beijveren om in de deugd te groeien en ons gemoed tot de hemel te verheffen door een vast geloof. Waarom is de helm van goud ? Opdat in het hoofd steeds zou huizen de kracht van een heldere geest. En waarom die zwanenvleugelen, die boven op de helm in de hoogte rijzen ? Om te herinneren dat door de gaven van hart en geest, en niet door het bloed, de ware adel bereikt wordt. Waarom wordt de

(*) Vervolg op het art. van blz. 133-139.
(1) **M. Adam;** loc. cit., blz. 189.
(2) Ibid.
(3) Miscellanea; inleiding.

gouden maan door zwanenvleugelen ingesloten ? Om er op te wijzen dat kunst en geleerdheid slechts kunnen schitteren als zij gekoesterd worden door een onbesproken levenswandel ».

Het Smetiusgeslacht heeft het, luidens familiedokumenten, door Henricus zelf in verzen gesteld, hard te verduren gehad, en was verplicht zijn trouw aan de keizer te betalen met de gedwongen verkoping van het stamvaderlijk slot te Lede, aan de Gentenaar Janus Cruterus. De poëet-medicus noemt de Gentenaren « duri Gandavenses » (4). Het adellijk domein heeft bij hem herinneringen nagelaten, die hij niet zonder weemoed vertolkt : « Lede, het vruchtbare, waar vele landbouwers wonen, is een dorp op één mijl van Aalst... het is beroemd om zijn schitterend slot, uit het witste marmer opgetrokken, om zijn hoge toren en driemaal omwalde vesting. De lucht weergalmt er van zoveel klokgelui als er weerklinkt uit de torens van Aalst, of zelfs uit de uwe, Heidelberg ».

De moeder van Smetius, die vroeg weduwe was, zorgde ervoor dat haar zoon een opvoeding zou krijgen naar de stand en de humanistische traditie der familie. Zij dacht eraan hem naar Leuven te zenden. Op dat ogenblik wierp haar zwager Bartholomaeus Battus zijn gezag van gecultiveerd man in de weegschaal en kon hij de weduwe overtuigen haar zoon, die voor de letteren aanleg vertoonde, toe te vertrouwen aan Johannes Otho (Jan Hoste), die te Gent, in een school voor jongelieden uit de gegoede stand, de begaafde Hendrik de Smet met vrucht in de talen onderwees. Het is reeds een bewijs voor de toenmalige geestesgesteldheid van de Battus en van de Smetius, dat zij hun zonen liever van Leuven weghielden en hun vorming toevertrouwden aan geleerden die sympathiseerden met de reformatie en later ook tot het protestantisme, openbaar of in 't geheim, toetraden, zoals met Johannes Otho overigens het geval was.

De moeder lag het ter harte dat de zoon niet alleen door een voortreffelijke opvoeding van de geest, maar ook door een gestaald karakter voor de levensstrijd degelijk zou uitgerust zijn. Of was het uit berooidheid dat zij hem in zuinigheid opbracht ? « Zij hield niet van drukke levensgewoonten, feestgelag en luidruchtige weelde; zij leerde mij met eenvoudige spijzen en klederen van kindsbeen af tevreden te zijn. Kleine en gewone dingen waren mij derhalve veel aangenamer dan grote; mijn geest werd op vrede en minzaamheid ingesteld, deugdzaam en moedig en afkerig van het kwaad » (5).

Zeer vroeg blonk de knaap uit in de kennis van 't Latijn en 't Grieks. Op zestienjarige leeftijd vertaalde hij Puthagoras' gnomen in Latijnse verzen; één jaar later dichtte hij Latijnse elegieën en oden. Op twintigjarige leeftijd schreef hij een Lof der Geneeskunde in 940 alexandrijnen, waarmede hij te Rostock, onder Jacobus Bording, zijn eerste academische lauweren plukte. Te Heidelberg zette hij zijn studies voort onder Erastus, bij wie hij steun en gading vond voor zijn tweevoudige aanleg. De kroon op zijn opleiding ontving hij te Bologna, waar hij tot doctor in de geneeskunde promoveerde op 23 Ja-

(4) **M. Adam;** loc. cit., blz. 189.
(5) Eucharisticon.

nuari 1560. Daar trof hij zijn bloed- en geestesverwant Henricus Brucaeus aan, die er eveneens de doctorshoed haalde.

Zo met wetenschap en academische titels uitgerust, keerde Smetius naar het vaderland terug. Hij vestigt zich te Antwerpen en treedt er, einde Januari 1562, in de echt met Johanna van den Corput, dochter van een stadsmagistraat uit Breda. Van dat ogenblik af begon de drukke correspondentie, die hij bewaard heeft in die onvergelijkelijke « Miscellanea » (6).

Naast het louter medische wordt er een plaats ingeruimd voor paramedische, familiale, politieke en alledaagse aangelegenheden, waarvan de corresponderenden de hoofdpersonen of de medebelevers zijn. Bij de hem bekende medici en vrienden heeft Smetius zijn hart gelucht in een uitbundige en vaak zeer schilderachtige stijl; de lectuur van de « Miscellanea » doet een met belangrijke gebeurtenissen geladen tijd tot een ongeëvenaard historisch fresco vóór de ogen van de critische lezer opdagen. Het begon reeds in de herfst van 1561, ging voort tussen de hoogten en laagten van een drukke praktijk beiderzijds, werd onderbroken « niet het minst door de oorlogsrampen, die kort daarop over de Nederlanden losbraken, waardoor ik gedwongen werd om beterswil, onder de bedreiging van burgertwisten die het vaderland gingen verscheuren, naar de vreemde uit te wijken, tot ik, Goddank, te Lemgo, in Westfalen, met de mijnen de nodige rust vond om ze voort te zetten » (7).

Het corresponderen vond in hoofdzaak een aanleiding in de strijd rondom de toen nog altoos raadselachtige figuur van Paracelsus, die in de Germaanse landen veel stof had opgejaagd. De twistpunten waarbij Smetius betrokken werd, heeft hij met zorg genoteerd : « Heel dat geschrijf, al die pennevruchten, die wellicht door mijn jeugdige leeftijd te voorbarig konden lijken, maar die toch, naar we hopen, niet helemaal vruchteloos zijn geweest, hebben wij tegen de vraatzucht van de papiermotten gevrijwaard en na veertig jaar opnieuw ter hand genomen en laten verschijnen » (8).

We zijn de mening toegedaan dat het terecht de moeite waard was dat schilderij van wetenschappelijke zeden, gebruiken en theorieën in tijdsperspectief te bewaren. We worden erdoor ingelicht en vaak gesticht. We kennen weinig schriften van die aard, die zo rijk zijn aan documenten, aan door levenservaring gelouterde wijsheid, aan esthetische bezieling. Smetius was vijfenzeventig jaar oud toen hij zijn pennevrucht in 't licht gaf. Wij kunnen er, tussen de doornen en de rozen, zijn levensweg over alle paden volgen. Hij laat ons deelnemen in zijn vreugden en rouw, in zijn kwalen, in de zorg voor zijn patiënten. Hij is een scherp observator en leuk commentator, een edelmoedig mens; humor is de zon van dat leven, niet het bitter cynisme, ondanks de wrangheid waarmede het lot hem bedacht.

Smetius is een exponent van die humanistische geneeskunde, waarmede de zestiende eeuw zo overdadig heeft gewoekerd. Hippo-

---

(6) Frankfurt, 1611, apud Jonas Rhodius.
(7) Woord vooraf.
(8) Ibid.

krates en Galenos zijn nog immer de niet onttroonde goden. Het gaat er heet toe in de geesten van die mannen om de betekenis van één zin uit Hippokrates. Er is in hen nog niets gevaren van de adem van Vesalius, de Brabander, die, in 1543 reeds, opruiming had gehouden met het traditionalisme der middeleeuwen, die tot geen eind schenen te willen komen. Academische disputen over het nieskruid, over de opportuniteit van het purgeren, over « locus ille ex libris Galeni », over de critische dagen, over zo'n scholastiek begrip als de « solutio continui », over de quaestie of de ingeboren warmte van goddelijke oorsprong is, over het wegkwijnen van jonge meisjes onder allerlei geheimzinnige invloeden enz...

De eerste brieven worden gewisseld met zijn volle neven Brucaeus en Levinus Battus; later betrekt hij ook Thomas Erastus, professor te Heidelberg, Johannes en Henricus Weyerus, de eerste hofarts te Gulik en te Kleef, de tweede lijfarts van de Trierse aartsbisschop, beiden Nederlanders en zijn geestesgenoten, bij zijn correspondenten. In het tiende boek verhaalt Smetius de meest zeldzame gevallen die hij in zijn meer dan veertigjarige praktijk heeft ontmoet, zowel te Antwerpen, te Lemgo als te Heidelberg. Zijn Antwerpse praktijk is bijzonder interessant. Hij kreeg als patiënt o.m. : de knecht van een bekend koopman, met een harde milt; de betaalmeester van een Engels regiment, met onbedaarbare hik; een jong meisje uit de adel, dat weigerde te eten; de oude vrouw van een speldenmaker, die aan een kindshoofdgroot navelgangreen stierf; een oude kleerkoper, die over heel zijn lichaam harde knobbels vertoonde; een Italiaans makelaar uit Pisa, met een pulserend gezwel in de kniekuil; een broederpaar, die op dezelfde dag een spontane neusbloeding van meer dan twee pinten kregen; Thomas van Meeren, uit Keulen, die sinds meer dan vijf jaar zo veel aan hartkloppingen leed, dat hij niet werken kon; de zwangere meid van een rijke heer, die in haar huwelijksplannen teleurgesteld, ziek werd en aan waterzucht stierf; een zeer bekend musicus, Guido met naam, die krankzinnig werd, zich ophing, maar te voren zijn genitaliën met zijn nagels verscheurde; de zeer schone vrouw van Daniël Brucaeus, uit Antwerpen, die na een somptueus eetmaal plots buikkramp kreeg, stierf, en wier buik bij de sectie met bloed overstroomd gevonden werd; het vijfjarig kind van een marskramer, dat een overvloedige ontlasting van zwart bloed kreeg, waarvan het tot eenieders ontsteltenis schitterend genas; de quaestor van de abdij van Tongerlo, die last had van darmwinden; Simon Blankaart, die zwarte gal braakt; een lamme grijsaard, die zijn water niet lozen kan; Thomas van Mauden, een uitstekend chirurgijn, wiens tong verlamd was; de zoon van een kleermaker, die bloed verliest uit blaas en darm; de bewaker van de Antwerpse stadsgevangenis, die zo'n hevige zwelling van de genitaliën kreeg, dat hij de organen erbij verloor; en zo gaat de bonte reeks voort, van 1561 tot 19 April 1610, in een keur van de meest vreemde observaties.

Bij iedere belangrijke gebeurtenis in de medische wereld, bij elke voorname publicatie in de Germaanse landen, staat Smetius op de uitkijk, schrijft hij zijn mening neer, mengt hij zich in het steekspel, werpt hij zich op als een woordvoerder pro of contra. Hij daagt onge-

vraagd de vorsten en de openbare opinie uit met twistvragen en gnuift bij 't antwoord dat hij zelf brengt. In het elfde boek zijner « Miscellanea » vraagt hij of de geneeskunde voor het gemenebest noodzakelijk is, en verschaft hij een antwoord waarvoor Erasmus niet zou moeten blozen; op de vraag of de twee darmen, de dunne en de dikke, waarmede de mens geboren is, vijanden van ons leven zijn, geeft hij een antwoord, waarbij men zich afvraagt of het E. Metschnikoff in de twintigste eeuw niet geïnspireerd heeft; wat de H. Paulus bedoeld heeft als hij zijn leerling Timotheus de raad gaf niet langer water, maar een beetje wijn te drinken, om zijn maag op te knappen.

Op 19 Januari 1589 werpt hij zich heelhuids in een dispuut betreffende het statuut van de Heidelbergse universiteit, waaraan hij als hoogleraar verbonden is. Hij verdedigt het standpunt dat de universiteit de belangen van het land moet dienen; dat poogt hij te demonstreren met teksten uit de verste oudheid, uit de psalmen, zowel uit de door Karel de Grote als door de Palatijnse keurvorsten uitgevaardigde wetten, uit de kerkvaders, uit Aristoteles, Platoon en Mozes. Het zijn allemaal scholastieke spitsvondigheden, in een boeiende betoogtrant voorgehouden.

De levensloop van Henricus Smetius kan uit zijn « Miscellanea » gelezen worden.

We zien hem met zijn gezin de wijk nemen in 1567 uit Antwerpen. Na veel getob met zijn vrouw en zuster belandt hij te Lemgo, waar hij lijfarts van de graaf van Lippe wordt. Hij blijft er zeven jaar. Vaak is hij op reis in Noord- en Midden-Duitsland, waar op zijn rijke medische ervaring beroep gedaan werd. Hij werd door steden en vorsten tot het bekleden van vertrouwensposten uitverkoren. Omstreeks het jaar 1574 werd hij gelijktijdig gevraagd te Stralsund in Pommeren, te Duisburg, te Spiers, te Heidelberg. Hij verkoos Heidelberg en ging in op een aanbod van Frederik III, Palatijns keurvorst. Twee jaar lang droeg hij zorg voor de gezondheid van die vrome, begaafde en nauwgezette landsbestuurder, tot aan diens overlijden. Kort daarop vertrok hij met zijn vrouw naar Aalst op familiebezoek; hij keerde wel naar Heidelberg terug, doch vestigde zich te Frankenthal; hij kreeg een aanbod als stadarts van Dordrecht, en een van Willem, landgraaf van Hessen, om te Kassel als hofarts of te Marburg als hoogleraar te fungeren. Smetius ging in op het verzoek van Casimir, zoon van de overleden Frederik III, om te Neustadt als hofarts en tegelijkertijd als leraar in de pas opgerichte medische school te fungeren. Hij bleef er zeven jaar; in 1583 werd hem het bestuur van die school opgedragen.

De drukke correspondentie tussen de drie Aalsterse medici, zonen van dochters de Pissot, en die wegens hun godsdienstige overtuiging naar Duitsland uitgeweken waren, brengt aan het licht hoe i.d. 10 April 1571 Brucaeus, die te Rostock hoogleraar was en de gunst van de Mecklenburgse hertog genoot, aan Smetius in dezer voege schreef : « Ik kreeg de opdracht van hertog Jan Albert van Mecklenburg naar een bekwaam geneesheer uit te zien om hem naar hier te ontbieden. Ik sprak met hem over u, omdat ik weet dat gij zeer geleerd zijt en reeds te Antwerpen en elders met gezag de geneeskunde

hebt uitgeoefend. Hij gaf mij de opdracht u te schrijven om te vernemen of gij zoudt willen naar Rostock komen, tegen wat salaris gij zoudt willen hofarts worden en wanneer gij u gebeurlijk hier zoudt komen vestigen. Als gij meent dat voorstel in overweging te kunnen nemen, moet gij weten dat hij een welwillend en vrijgevig vorst is. Laat zeer spoedig horen wat ge over het voorstel denkt en zend uw antwoord met twee of drie boden, zodat tenminste één daarvan ons moge bereiken, om Zijne Hoogheid niet langer dan volstrekt billijk is in het onzekere te laten. Op mij moogt ge rekenen als op een vriend, die u in alles toegedaan blijft ».

Smetius was te Lemgo werkzaam toen hij de uitnodiging om naar Rostock te gaan, ontving. Na lang aarzelen wees hij het aanbod van de hand; hij roept de beproefde gunst van zijn uitstekende lastgevers in, de bemindheid die hij bij de burgers en de ware genegenheid die hij bij de geringe lieden geniet, zijn levenswijze te Lemgo, het klimaat van de streek, zijn bekendheid met de gewoonten en de taal van de inwoners, de last van het verhuizen, de nabijheid van zijn geboortegrond, de miserietjes van het hofleven, met de daaraan klevende bezwaren, en de onzekerheid van de toekomst. Met heel wat beleefdheidsformules voor de vorst, voor de universiteit van Rostock, waaraan hem jeugdherinneringen verbinden, voor de vriendelijke bemoeiing van zijn beminde bloedverwant Brucaeus, bedankt Smetius voor de eer. En hij keert maar liefst, in dezelfde brief nog, naar een wetenschappelijke quaestie terug; hij zal zich hals over kop storten, met zijn vereerde Thomas Erastus, in het publiceren van hun gezamenlijke inzichten over Paracelsus en diens mysterieuse geneeskunde.

De uitnodiging om naar Rostock te komen als hofarts was maar een interludium geweest in de wetenschappelijke betrekkingen tussen de leden van eenzelfde familie. Er is te dezen aanleiding tot bewondering voor hun wederkerige verknochtheid, en voor de oprechte en juiste waardering van elkanders medische bedrijvigheid. Men kan te dier gelegenheid een kijkje nemen in de geestesgesteldheid van Smetius, in zijn karakter, in zijn heimwee naar het vaderland, in zijn zucht om liever rustig te leven en zich ver te houden van het wespennest ener prinselijke hofhouding. Aan Brucaeus, die schrijft i.d. 27 Juli 1588 dat hij gekweld wordt met graveel en steen, antwoordt Smetius liever met een vlammend betoog tegen diens stellingen betreffende de humoren en de driedaagse koorts. Smetius is dan te Heidelberg in volle activiteit; hij heeft het druk met zijn rectoraat en de talrijke promoties, zodat de lichamelijke kwaaltjes van zijn ambtsbroeder en bloedverwant hem geen drie regels proza of dicht waard zijn.

Het zwerversleven met tamelijk lange rustpozen zijns ondanks, heeft Smetius besloten te Heidelberg, waar zijn hart was blijven hangen. Hij werd door de universiteit in 1585 opgevorderd. Daar zal Thomas Erastus, zijn geestesbroeder, die er al lang doceerde, niet vreemd aan geweest zijn, en evenmin zijn vroeger verblijf bij de oevers van de Neckar, onder de Palatijnse keurvorst Frederik III, wiens lijfarts hij geweest was.

Het voornaamste deel van Smetius' wetenschappelijke activiteit heeft zich te Heidelberg afgespeeld. Zijn werken heeft hij daar geschreven; zijn « Miscellanea » heeft hij er opgefrist en persklaar gemaakt. Men vangt op elke bladzijde echo's op van zijn persoonlijk leven, van zijn academische en familiale beslommeringen, van de kwaaltjes die de naderende ouderdom meebrengt, van zijn godsdienstige overtuiging, van de scherpe trekken van zijn karakter, van zijn humanistische neigingen, van zijn dichterlijke ontboezemingen, van zijn haat en zijn liefde, van zijn medische opvattingen, van zijn met de jaren toenemende luchthartigheid, van zijn strijd tegen Paracelsus' mysticisme.

Het Heidelbergse professoraat van Smetius was voor hem een luisterrijk tijdstip. Hij was een geëerd man, met uitgelezen medische praxis en een benijdenswaardige leeropdracht, in een milieu waar hij naar gemoed en geaardheid thuishoorde, in een ongestoorde expansie van zijn gaven. Driemaal was hij rector. Hij liet in 1593 een plantentuin door de universiteit aanleggen; het was een van de eerste in heel Duitsland (9). Mannen als hij lieten de geneeskunde zoals ze was; zij dirkten haar op met nog wat meer zwaarwegende sieraden, die haar tot verstikkens toe neerdrukten, tot zij geen adem meer kon halen onder de tooisels van haar scholastieke gewaden. Onder dat werk van optakelen, waarmede het zestiendeeuwse Europa zich in zijn universiteiten zo intensief bezighield, heeft Henricus Smetius zijn kloeke schouders gezet. De geestdrift en de kracht die hij daarbij aan de dag legde, bracht hij uit Zuid-Nederland mede.

Smetius overleed te Heidelberg op 15 Maart 1614, aan de gevolgen van een heupbeenfractuur, die hij opgelopen had bij het uitglijden op de ijsgladde kerktrappen, wanneer hij in een bruidsstoet opstapte. Zijn uitvaart was een academische demonstratie; hij werd begraven in de universiteitskapel. Volwaardig humanistisch schrijver als hij was, had hij zelf zijn grafschrift opgesteld. De aanhef geeft blijk van een weergaloos concrete visie op eigen levenswerk; zij luidt : « aurea mediocritas ». De toenmalige rector, Tossamus, schreef in een brief aan zijn vriend Dorville te Oxford, over de toestand van de Heidelbergse universiteit in Mei 1614 : « voor anderen hebben wij opvolgers genoeg gevonden, maar de hoogbejaarde, goede en vrome Smetius die we onlangs verloren, hebben we tot nog toe niet kunnen vervangen » (10).

Smetius was tweemaal gehuwd. Bij Johanna van den Corput won hij vier zonen en vier dochters en leefde met haar zevenentwintig jaar. Het was zo stil aan zijn haard, dat het er nooit waaide : « Sine ulla querala » zegt Melchior Adam (11). Bij Johanna Belier had hij geen kinderen : hij leefde met haar tweeentwintig jaar; zij overleefde hem. Zijn enige kleindochter huwde met de taalkundige Janus Gru-

---

(9) Biographisches Lexikon der hervorragenden Aerzte aller Zeiten und Völker. — Urban & Schwarzenberg, Wien, 1934, V, blz. 307.

(10) Urkunden der Universität Heidelberg. — Ed. Winkelmann, Heidelberg, 1886, I, blz. 374.

(11) Cfr. Loc. cit.; blz. 190.

terus (Antwerpen 1560-Heidelberg 1627), een geestesverwant, die met de studie van Livius en Tacitus naam heeft verworven.

Het geschreven œuvre van H. Smetius behelst, naast de reeds zo vaak vernoemde « Miscellanea », enkele literaire werkjes. Hij gaf zijn verzen uit onder de titel « Juvenilia », Heidelberg, 1594; zij bevatten elegieën en oden. Hij schreef voorts een « Prosodia », Frankfurt, 1611, die negen uitgaven kende. De werkijver van Smetius stond als een phenomeen bekend; hij had zo'n geweldige afkeer voor tijdverspilling, dat hij zich ternauwernood wat slaap gunde en een schrijfstift onder zijn oorkussen stak om zo, bij het ontwaken, klaar te zijn. Hij noemde zichzelf in dezen een trouwe navolger van Aristoteles.

De poëzie van H. Smetius is middelmatig; zij staat ver van elke ware dichterlijke bezieling verwijderd; ze zou heden bij de rijmelarij van zekere hooggeleerde medische professoren ondergebracht worden. Ze slaat graag een moraliserend toontje aan (12). Het grote gemak waarmede hij Latijnse verzen schreef, schaadde, zoals bij velen, ook aan zijn dichtader. De smaak waarmede zijn tijdgenoten hem waardeerden en, blijkt het, tamelijk hoog aansloegen, ligt buiten ons bereik. Goocheltoeren met versmaat en woordenvloed zijn nog geen waarborg van een waar dichterschap, alleen van dichterij. Het lezen van het « Eucharisticon », op het einde van zijn anders zeer merkwaardige « Miscellanea », zal volstaan om zich daarvan voor goed te overtuigen. Er liggen daarentegen in het geschrift pareltjes genoeg, die de beoordeling van een ander standpunt uit, veel gunstiger maken. Die volstaan om het onder de aandacht te brengen en zich te hoeden voor een onverantwoordbaar te hoog aanslaan van de dichtkunst bij medici met radde pen en temperamentvolle levensstijl.

GENT. *Dr Leo Elaut.*

Kerkdiefstallen te Teralfene in 1777

J.B. ver Elst, 53 jaar oud, geboren te Erembodegem, koster, was 's Maandags na H. Drievuldigheidsdag van het jaar 1777 om 4 u. 30 het morgenlicht gaan luiden en stelde vast dat men de « frinnie » van het antependium van het hoofdaltaar had willen afdoen.

De « dweyl ende een cleyn copere leperken van het casken van den wieroock », staande op de trap van het altaar waren gestolen. Het gestoelte links van het hoogkoor was opengebroken en een som van 20 g. was er uitgenomen. Met twee hopstaken was men aan een venster rechts van het koor geraakt en verder in de kerk langs « een cappelleken tgene onder in de meur is gemaeckt ».

Enige maanden later van hetzelfde jaar werden links in de kerk de dwaal van het altaar van O.L.Vrouw, een « silvere herteken van het Kindeke Jesus ende eene tenne talloore in het voornoemd kapelletje » weggenomen.

Joannes Asselman, 41 jaar, aldaar geboren, gewezen kerkmeester, bevestigde het voorgaande.

ST-GENESIUS-RODE. **Constant Theys.**

(12) Cfr. Delitiae Poetarum Belgicorum, autore Ranutio Chero. Frankfurt, 1614, IV, blz. 358.

FONS VAN DE MAELE

de werkman-dichter.

VII. De grote Huldedagen.

« Het leven, aldus Ernest Claes, (Hooger Leven 1931, blz. 1973) heeft maar waarde naar zijn inhoud, naar de daden die men heeft verricht. Eretitels, hoge waardigheid, fortuin hebben geen betekenis, zolang ze niet de vrucht zijn of de beloning van eigen verdienste en arbeid. »

Wanneer wij in dit hoofdstuk een overzicht geven der openbare huldeblijken aan van de Maele gebracht, dan is het, omdat zij bij hem waarlijk de bekroning waren van een gans leven van zwoegen, vijftig jaar handwerk en vijftig jaar geestesarbeid !

Op 17 September 1922 publiceerde het satiriek weekblad « Pallieter » een kop van Fons, door de bekende tekenaar Joz en een hoofdartikel dat eindigt met deze zin : « Pallieter wenst Vlaanderen veel arbeiders-dichters als Fons Van de Maele ! »

Op 18 November 1929 vierde het volk van Erembodegem, zonder onderscheid van partij, zijn poëet. Burgemeester Carlier, schepen de Cock en verschillende gemeenteraadsleden waren hierbij aanwezig. Schoolbestuurder Verleysen, voorzitter van het komité, leidde de vergadering in. Tussen zang en voordracht hield Jef Scheirs een feestrede. En of Fons er deugd aan beleefde ! Want, « zij bekijken mij nog altijd als een onnozele ! » meende hij.

Als aandenken ontving hij... de « Wonderen der Oudheid » in drie delen.

Dom Hildebrand de Bie overhandigde hem het werk « Zondag. Godsdienstige lezing voor het Gezin », door W. Van den Hengel, met volgende opdracht : « Den heer Alfons Van de Maele, den knappen werkman-dichter van Vlaamsche levensvreugde en Vlaamsch familiegeluk, die heel wat schoonheid over Vlaanderen heeft uitgeschud, brengen ook hulde op dezen heuglijken dag de Benedictijnen der abdij Affligem. » Aan Fieneke werden bloemen aangeboden, terwijl Frans van Audenhove een hartelijk woordje tot haar richtte. Dr. Eugeen van den Bossche sprak het slotwoord uit.

In 1933 ontving van de Maele, als werkman en dichter, de nijverheidsmedaille van tweede klas en de gouden palmen der Kroonorde.

Deze dubbele onderscheiding werd op 3 September 1933 in een grootse feestzitting, op het stadhuis te Aalst, gevierd. Schepen Dhaese verwelkomde allen namens de stad, Pater Mortier S.J. handelde over dichter van de Maele, Piet van Schuylenbergh vertelde hoe Fons begon en Fons zelf sprak over eigen leven. Jan Crauls deed daarbij nog opmerken dat van de Maele zijn naam Alfons, Adelfons, d.i. de edele,

de werkzame, waardig droeg en was de tolk der aanwezige Brusselaars. (1)

Jef Scheirs las een « missive van de Parnassusberg » voor en E.H. Bracke, pastoor te Erembodegem, dankte zijn gevierde parochiaan om zijn schoon voorbeeld.

Tussen al deze spreekbeurten in, klonken deklamaties en liederen.

Ook de Fransschrijvende pers gewaagde van de « Manifestation de sympathie en l'honneur du poète-ouvrier Fons Van de Maele à Alost. » (« Le Vingtième Siècle », 7/9/33).

Op deze dag, 3 September 1933, zag en hoorde ik voor 't eerst de werkman-dichter, te Aalst.

Einde September 1933 besloot het schepenkollege van Evere bij Brussel de naam Van de Maele te geven aan een nieuwe straat. Dit blijk van waardering ener gemeente der Brusselse omgeving was een voorbeeld voor andere plaatsen !

Op 8 Mei 1934 besloten de overheden van Erembodegem, met algemene stemmen, de Holleweg, waarin Fons woonde, te herdopen in Fons Van de Maelestraat.

In 1935 ontving de volksdichter het pauselijk ereteken Pro Ecclesia et Pontifice. Deze hoge onderscheiding werd aangevraagd door Dr. Eugeen van den Bossche en E.H. Bracke, pastoor, beide van Erembodegem.

Het stroomde toen gelukwensen te Erembodegem ! « God ! God ! schreef Pater Fleerackers, hoe de dubbeltjes rollen ! Fonske was altijd nogal pastoorsgezind, maar 'k wist niet dat hij zó diep in de mouw van onze H. Vader de paus zat ! Dat komt ervan als een braaf man lieve verzekens aan zijn volk schenkt ! »

Het Arrondissementswerkersverbond Aalst zou deze gebeurtenis niet onopgemerkt laten voorbijgaan en een grootse viering van de voorzitter van het christelijk vakverbond Erembodegem werd op touw gezet. De inrichters deden beroep op het publiek, om een milde bijdrage te storten op postchekrekening 41.90.14, Huldecomité Fons Van de Maele, Aalst. Dit komité telde als erevoorzitters, E.H. Bracke en Dr. Carlier, Fons' pastoor en burgemeester, als voorzitter, E.H. de Deijn, bestuurder der sociale werken te Aalst, als ondervoorzitter volksvert. P. van Schuylenbergh, als sekretaris Dr. E. van den Bossche en als leden : E.H. Kestens, pastoor te Alsemberg, M. de Meyer, bestuurder der N.V. Standaard Boekhandel en M. van Hoeck. De stortingen, er waren er honderd en elf, brachten, in 1935, 3.260 fr. op.

De zitting ging door op 12 Mei 1935, in de feestzaal Groen Kruis te Aalst, met zang en deklamatie.

Petrus van Schuylenbergh opende nogmaals de « oude doos » der herinneringen, bracht een eresaluut aan Fieneke en gaf lezing ener loflitanie, werk van Jef Crick, belet door ambtsbezigheden.

---

(1) Namelijk Ernest Claes, Emiel van Grieken, direkteur der vertaaldiensten van de Kamer, F. van den Eijnde, K. de Baerdemaecker, H. Jacobs, M. de Meyer, de vier laatste van « De Standaard ».

De hoofdschotel der viering was de ontroerende rede van Dom Modest van Assche, die Fons de dekoratie opstak. De kern dezer geestdriftige toespraak verscheen, als inleiding, in de Bloemlezing, uitgegeven door het Werkersverbond in 1938.

Fons weende bij 't aanhoren dier rede, waarover hij later dichtte :

« *Al wat Gij zegdet, was zó schoon.*
En op zo'n hartelijke toon,
Dat ik niet langer kon bedwingen
Mijn tranen, die aan 't vlieten gingen !

'k Weet dat Ge 't geerne hebt gedaan...
Mocht er voor mij een kracht uit gaan
Nog meer en meer te gaan aan 't werke
Voor God, voor Vlaanderen, Paus en Kerke ! »

Hier volgt nu het voornaamste uit het antwoord van Fons op al die eerbetuigingen :

« Over de kunstwaarde mijner verzekens zal ik maar liever bevoegde mensen laten oordelen. En ben ik nu geen nachtegaal, geen leeuwerik, geen merel, ik zal mij tevreden stellen met een mezeken, een vinkske, of zelfs maar een simpel musken te zijn !

Ik heb alleen mijn verzekens geschreven zoals mijn hart ze mij ingaf, 't is te zeggen als een eenvoudig kristelijk-Vlaams werkman.

God heeft me gegeven het schone te mogen zien, te voelen en te genieten, daar waar zovele andere werkbroeders al dat geluk niet zien, niet voelen, en dus ook niet genieten !

Voor hen vooral heb ik geschreven ! En dit heb ik hun aldus in mijn verzekens willen mededelen : zoek uw troost te midden van vrouw en kinderen, zoek uw blijheid in Gods schone natuur, uw geluk in God en Godsdienst, en dan wordt heel uw simpele, zuivere werkmansleven schoon en gelukkig !

En dit durf ik hier te verklaren, dat al wat ik geschreven heb, geschreven is met volle overtuiging : met mijn overtuiging van werkman, van Vlaming, en vooral van Kristen !

En hier moet ik zeggen dat de poëzie voor mij heel mild en genadig is geweest : geen gemoedsaandoening, blijde of min blijde, geen bijzondere gebeurtenis in mijn huis of in mijn leven, of zij heeft ze mij laten bezingen. Hoe zou ik haar dan ook door enige daad kunnen verlagen of ontwijden ?

Beste vrienden, ik zegde hoger dat ik fier was op deze dekoratie. Fier, ja ! Al ware het maar omdat de mensen nu weten dat een werkman bij de genade Gods ook schoon kan voelen, schoon kan denken, schoon kan leven, hoe verwaarloosd en arm hij soms ook moge voorkomen; dat een nederig werkman ook hoger leven kan, en dat het niet waar is dat een kristelijk arbeider zich maar alleen om zijn boterham zou bekommeren !

Deze dekoratie betekent voor mij een dekoratie aan mijn werkbroeders; deze hulde een erkenning van de getrouwheid van de werkman aan zijn godsdienstige overtuiging, aan de Paus en de eeuwige Kerk van Rome, en ik zal ze dan ook aanvaarden, en de eer er bij, om deze te kunnen verdelen tussen mij en mijn kameraden-werklieden. »

Op 5 Mei 1939 besloot het stadsbestuur te Halle, op voorstel van schepen Barbé, afgevaardigde van het Werkersverbond, de naam Van de Maele te geven aan een straat.

Op 28 September 1941 ging te Erembodegem de gouwdag van de Vlaamse Toeristenbond door. Te 10 u. was er in de noodkerk een zielmis voor de werkman-dichter. Een bloemenhulde, met toespraak door Jozef van Overstraeten, ondervoorzitter van de V.T.B., en gezamenlijk gebed, had plaats op het graf.

Te 16 u. 30 onthulde Dom Modest van Assche, aan de voorgevel van van de Maeles woning, een fraaie bronzen gedenkplaat, gift van de V.T.B., op initiatief van de heer van Overstraeten.

De druk bijgewoonde feestvergadering verliep op de nabije weide. Een gemengd koor en een kinderkoor, onder leiding van schoolbestuurder Verleysen, mej. Paula van Hoefs en Hilaire Ghijsels, bariton, zongen liederteksten van van de Maele, terwijl mej. Francisca Verdoodt, Frans de Kerpel en leerlingen der scholen gedichten voordroegen. Dom Modest van Assche sprak andermaal een puike rede uit.

Over deze viering schreef E.H. L. de Pillecijn in het Aalsters blad « De Volksstem », op 30 September 1941 : « De hulde die verleden Zondag aan Fonske van de Maele werd gebracht, is een *volks*hulde geweest. Dat was de juiste en de enige die paste. Niet in literaire kringen, maar bij het volk hoort hij thuis, de man en zijn werk. »

Op 30 September 1948 herdacht een vrome schaar vrienden te Erembodegem de tiende verjaring van van de Maeles afsterven.

Na een zielmis begaf men zich naar de kapel van O.L.Vr. Termuren, door de dichter zelf dikwijls bezocht, en van daar naar de dodenakker.

Drie prachtige garven werden neergelegd op het graf : namens de familie, de Vlaamse Toeristenbond en namens « de tien duizenden lezers der Verzekens voor ons Volk. »

Wij zelf kwamen daarna aan het woord, dankten allen, die Fonske op een of andere wijze hebben geholpen en besloten met een oproep, om de edele nagedachtenis van de werkman-dichter in ere te houden en te doen voortleven onder ons volk.

Op 18 September 1949, eerste gouwdag van de heemkundige kring Het Land van Aalst, te Erembodegem, werd o.m. ook, bij monde van pater van den Daele, S.J., een eresaluut gebracht aan van de Maele.

Zo huldigde Vlaanderen zijn nederige werkman-dichter !

ST-AMANDSBERG. *Jozef de Geest.*

De Parochie Baardegem en haar Pastoors

III (*)

5. *Kerkinventaris.*

Bij pastoor Volckeryck valt het op hoe zorgvuldig hij alles aantekende.

In het pastoreel archief wordt bewaard de inventaris, die hij opstelde tussen 1844 en 1853, aangaande zijn kerkornamenten. Als curiosum geven we hier deze inventaris (44) :

Fol° 3, r°

» STAET of INVENTARIS der meubilaire Voorwerpen der » kerke van BAERDEGEM.

» Opgemaekt den 12. Januarij 1800 vier-en-veertig.

Aerd der Voorwerpen

1. In de Sacristye : zilverwerk

Vijf goude Kruyssen.
Twee remonstrantien.
Eene ciborie.
Een heylig vat voor de beregtingen.
Dry andere H. Vaten, waervan twee in de vont Kapelle.
Dry kelken.
Eene zilvere schotel met twee zilvere ampullen.
Een wierookvat en schelp.
Dry zilvere Kroonen.
Eenen wereldbol.
Eenen scepter.
Een Kruys.
Een reliquie van de H. Margareta.
Een » van het H. Kruys.
Een » van den H. Joseph.

Fol° 3, v°.

Een reliquie van de H. Lucia.
Een id. van de H. Barbara.
« Een zilveren bol », (is geschrapt).
« Eene zilvere Medaille », (is geschrapt).
Eenen Missael in zilver beslagen.
« Twee » (is geschrapt) Missael met zilvere sloten.

2. Lynwaed.

Dry alben voor de 1ste Klas
Dry » » » 2de Klas
Tien » » » 3de Klas

(*) Zie vorig nummer, blz. 147.

(44) Dit hs. behelst eveneens de inventaris van 1853 tot 1883. Het is een in-fol°, niet genummerd (12 fol., waarvan de eerste twee niet beschreven zijn). Op fol. 1 en 3 heeft men later, in potlood, er bij geschreven, in de boven-rechterhoek « B[1] ».

Dry Amicten voor de 1ste Klas
Dry » » » 2de Klas
Zes » » » 3de Klas
Dry Corporaels 1ste Klas
Zes idem 2de Klas
Zeven idem 3de Klas
Zes Purificatoriums of Kelkdoekjens 1ste Klas
Vier idem » 2de Klas
Zes idem » 3de Klas.
Een Roket voor de 1e Klas
Twee idem » » 2e Klas
Zes idem » » 3e Klas
Vier cingels » » 1e Klas
Dry idem » » 2e Klas
Negen idem » » 3e Klas.

fol. 4 r°.

Vier togen.
Dry benedictie-doeken voor de 1e Klas.
Twee idem » » 2e Klas.
Vyf idem » » 3e Klas.
Twee Communiekleederen voor de 1e Klas.
Twee idem » » 2e Klas.
Twee idem » » 3e Klas.
Dry Roketten voor de Misse-dienaers 1e Klas.
Dry idem » » » » 2e Klas.
Zes idem » » » » 3e Klas.
Zes togen voor de missedienaers.
Dry Blauw zyde gordels of centures.
Twee palassen voor de eerste Klas.
Twee idem » » 2e Klas.
Vier idem » » 3e Klas.
Een altaerkleed voor de eerste Klas.
Dry idem » » 2e Klas.
Zes idem » » 3e Klas.
Zes handdoeken.
Eene gordyn voor de venster in de choor; Fr. 45.

3. Ornamenten.

Eene choorkap. Eenen Cazuyfel en twee tunieken in gouden moor. Beste ornament. Eene choorkap. Eenen cazuyfel en twee tunieken in het wit. Tweede ornament.

fol. 4 v°.

Eene witte choorkap.
Vyf witte Kazuyfels.
Vier roode Kazuyfels.
Dry violette Kazuyfels.
Eenen groenen Kazuyfel.
Eene choorkap, eenen kazuyfel en twee tunieken in het zwart:

beste ornament. Eene choorkap, eenen kazuyfel en twee tunieken in het zwart : 2e ornament.
Twee zwarte kazuyfels.
Eenen stoel in gouden Moor, aenden heer Pastor toebehoorend.
Twee zwarte antependiums.
Elf stoelen in verscheyde koleuren.
Vyf antependiums in verscheyde koleuren.
Eenen mantel voor den H. Joseph in goud laken.
Eenen gemeenen mantel voor St Joseph.
Dry kleederen voor O.L.Vrouwe.
Twee kleederen voor de H. Margareta.
Vier baer-kleederen of lyk-lakens.
Een beste autaer tapyt.
Een gemeen autaer-tapyt.
Eenen zetel met twee ruststoelen.
Twee kussens.

Fol° 5 v°.

Eene bonnet voor de eerste klas.
Dry andere bonnetten.
Vyf schoone madekleerssen.
Vier bloemtuyljes of bouquets.
Twee kroonen voor op de baer of lyken te stellen der Jongelieden.
Vier standaerds of vaendels waervan
Een in het blouw, (A° 1775)
Twee roode, hangende inde choor,
Een rood toebehoorende aen het broederschap van het Alderheyligste.

4. In de Kerk.

De Kerk heeft dry autaeren, waervan den hoogen autaer toegewyd aen de H. Margareta, Patronesse dezer Parochie. Eenen autaer toegewyd aen O.L.Vrouwe en eenen toegewyd aen den H. Joseph. (45) Boven den hoogen autaer bevind zich eene schilderye, door den schilder Craeyer, verbeeldende den val van Christus onder het Kruys.
Naer elke zyde der Choor is eenen in eyken hout choorlessenaer.
De hoogechoor en geheel de kerk is gevloerd met marbere plaveyën.

Fol° 5 r°.

De choor en geheel de kerk is rondom bekleed met eene bazering [houten beschot] in eyken hout.
Eene Communiebank in eyken hout.
Eenen predikstoel idem [1769, door pastoor De Haen]
Twee biechtstoelen idem
Twee zitbanken voor de 1e Communikanten.
Een vont kapelle.

---

(45) Het O. L. Vrouwaltaar dagtekent van 1683; dit van St Jozef van 1666.

Een beeld van O.L.Vrouwe.
Een id. vande H. Margareta.
Een id. vanden H. Joseph.
Een id. vande H. Barbara.
Eene vergulde reliquie kas vande H. Margareta.
Een troon van onze Lieve Vrouwe.
Eenen baldaquin of hemel.
Eenen schoonen geschilderden Kruysweg, vervaerdigd door M... te Wetteren, en ingesteld door Mynheer D'Hollander, directeur Econome in het Collegie der H. Maegd te Dendermonde.
Eene orgel en eene fraeye hoog-zael.

5. Boeken,enz.

Dry Missalen en twee Pastoreels.
Zeven Antiphonalen en andere zangboeken.
Muziek Jnstrumenten, Eygendom van de kerk.
3 Deelen. Verzameling van bevelbrieven, enz.

Fol. 6 r°.

6. Koperwerk.

Zes kopere kandelaers op den hoogen autaer.
Vier id. » op den autaer van O.L.Vrouwe.
Vier id. » » » van St. Joseph.
Dry kleyne andere kandelaers.
Een wierookvat en schelp en bel.
Een kruys en eenen wywater-emmer.
Twee kopre lanteêrens.
Vier » Quinquets.
Vier yzere kandelaers.
Vier yzere pyramide tot het plaetsen der opgeofferde keerssen.
Twee andere bellen.
Twee lyk-baeren of brancards.

7. Op den Toren.

Eene groote klok.
Eene kleyne klok.
Eene horlogie.

8. Buyten de kerk.

Eenen Calvarie berg.
Een monument vanden heer Vonck, in zyn leven advokaet by den Souverynen raed van Brabant.
Het Kerkhof is omringd door eene met blauwen arduyn gedekte Muer met hekken (A° 1843).
Gezien en *(Fol. 6 v°)* Gecertificeerd door ons Pastor en President vanden Kerkfabriek van der Gemeente Baerdegem.

Te Baerdegem, den 12n January 1844.

Den Pastor
P.A. Volckeryck.

Den President
C. De Meersman.

Vidimus 5 Junii 1845
† L. J. (Delebecque) episc. Gand.

Na het opstellen van deze inventaris heeft pastoor Volckeryck nog gekocht voor de kerk en onder aan de vorige lijst toegevoegd : « 5 nieuw roketten . . . . . febrij 1847

Een Tapyt en twee kussens.

Zes geplatineerde kandelaers, gemaekt door C. De Masure, te Gent, voor de som van Fr. 366 . . . . . 19 Julij 1847

Eenen geplatineerden lessenaer voor den Missael en twee bloemen phasen, tesamen beloopende tot Fr. 112 : 1 Julij 1848

Twee vergulde reliquioe kassen nu vernieuwd.

Eene purpere Choorkap en twee stoelen door De Cortel, voor de som van Fr. 228 . . . . . 5 8ber 1849.

Fol° 7 *r*° — Eene geplatineerde bel à Fr. 25, door Mr De Masure, tot Gent : 1849.

Eene nieuwe klok, door MRs Van Aerschodt, Vanden Gheyn tot Leuven, in 1849 gegoten en gewyd op 5 Febrij 1850.

Vier kleyne geplatineerde Kandelaers ten pryze van Fr. 120, door Mr De Masure . . . . . 5 julij 1853 »

Hier eindigt de inventaris van pastoor Volckeryck.

* * *

Wanneer pastoor Volckeryck 61 jaar werd, kreeg hij in December 1853 als coadjutor **De Dryver** Alfons, die deservitor werd van Januari 1853 tot Februari 1854.

Op 18 Januari 1854 assisteerde E.H. Volckeryck als onderdiaken in een uitvaartdienst, gecelebreerd in zijn parochiekerk. Aan het middagmaal gezeten, omringd van de genodigde vrienden, stierf hij plotseling. 's Morgens had hij nog gezegd, toen hij na de dienst, de kerk verliet : « Mijne dagen zijn verdwenen ».

Op zijn doodprentje werd een rijmpje gedicht, met zinspeling op zijn naam en faam :

« Ryk by 't volk met naem en daed
» Gaf den armen volle maet ».

« LIJKREDE opgesteld en uitgesproken door Henri JOOSTENS, Burgemeester van BAARDEGEM, op 20sten Januari 1854 (achttien honderd vier en vijftig), aan den boord des grafs van den zeer beminden, hooggeachten en zeer Eerwaarden Heer

PETRUS ANDREAS VOLCKERYCK

geboren te Lokeren den 4den December 1792, Pastoor tot Baardegem in de maand Juni 1824,

alwaar hij onder den toeloop van eene overgroote menigte volks en bitterlijk betreurd door zijne parochianen en vrienden, is begraven den 20 Januari 1854.

« Den Vriend van allen mensch, de met regt genoemde Vader der
» armen, is niet meer : « Den zeer eerwaarden en welbeminde Heer
» Petrus Andreas VOLCKERYCK IS ONS DOOR DE WREEDE
» DOOD ONTRUKT ! »

» Helaas, Gemeente Baardegem : den BESTEN uwer weldoeners is u
» ontnomen !... Eene volmaakte ZELFOPOFFERING, eene onbeperk-
» te LIEFDADIGHEID, een SCHAT van alle DEUGDEN dalen met
» HEM in 't graf ! OH !... Hij is er niet meer, zijn DEUGDZAME
» ZIEL is reeds wedergekeerd tot de plaats van haren eeuwigen oor-
» sprong en zij is opgevlogen IN DEN SCHOOT DER GODHEID !
» Eerwaarde Heer Volckeryck. ADIEU !

» Weergaloozen WELDOENER, wij allen, inwoners van Baardegem,
» en het alhier vergadert groot getal uwer vrienden, komen uwe graf-
» stede omringen en U onze laatste HULDE bewijzen ! Weinige oogen-
» blikken zijn verdwenen... Volckeryck stond voor de laatste maal
» op onze autaren met het priesterlijk gewaad van Subdiaken, welk
» ambt hij geleden acht en dertig jare voor d'eerste maal bekleede !
» een uur later klept en helaas !... Volckeryck bestaat niet meer !

» Den iever voor zijn kerk heeft hem verslonden !... Doch, hoe
» TROOSTVOL oogenblik ! In 't midden van zijn vrienden, als het
» ware door de Voorzienigheid bijéén geschaard, beveelt hij zijne ziel
» IN DE HANDEN VAN ZIJN GOD !

» Eerwaarde Pastoor, uw deugderijken levensloop van bijna dertig
» volle jaren heeft ons steeds aangetoond den weg die gij hebt be-
» wandelt en die U heden in het HEMELSCH VADERLAND HEEFT
» GEBRACHT.

» Uwe oneindige weldaden zullen nimmer ONS GEHEUGEN ONT-
» SNAPPEN !

RUST VOOR ALTIJD IN VREDE : ADIEU !

Onder het volk van Baardegem bestaat een « legende » over pastoor Volckeryck, die een heilig priester schijnt geweest te zijn. Er wordt namelijk verteld dat vanaf zijn dood tot wanneer zijn graf werd toegedekt een ster bleef staan boven de pastorij. Mensen van jaren spreken daar nog over. Zijn graf ligt achter het hoogkoor, op het kerkhof, tussen twee spaanshouten boompjes. Te Baardegem wordt hij nog altijd als een heilige aanschouwd en geroemd. Lange tijd bleef zijn graf onbekend.

« Hoe het mogelijk was dat noch kruis noch gedenksteen zijn begraafplaats versierden, blijft ons een raadsel. Men erkende zijn verdiensten en men wist dat hij zeer rijk was; de parochianen roemden hem als een heilige en toch was zijn graf onbekend. Hij had rijke fa-

milie. Was die onverschillig aan zijn gedachtenis ? En zijn volk, dat hem zo diep in het harte droeg ? Was dit bij zijn afsterven harteloos geworden ? Dit laatste is niet mogelijk en de overlevering spreekt dit tegen. Men vertelt nu nog van zijn grenzeloze liefdadigheid gedurende de hongersnood. Wij hebben in zijn eigen geschriften gelezen dat tweederden van de 1040 inwoners die zijn parochie uitmaakten, moesten ondersteund worden; dat hij aan zijn parochianen zegde : « Nieuwjaar vieren zonder eten kan niet zijn », en daarom mochten al de behoeftigen naar de pastorij komen om er een brood te halen. Verder vertelt men dat hij bij het einde van zijn leven op een plank sliep... Zijn bed had hij immers weggegeven ! Waar lag deze verdienstelijke pastoor nu begraven ? Het toeval zou ons helpen. De mensen wisten dat wij vruchteloos zochten naar een gedenkenis op de begraafplaats. Toen kregen wij van een oud-parochiaan, ons onbekend, en wonende te Herdersem, een schrijven over de laatste rustplaats van pastoor Volckeryck. Wij lieten bedoelde persoon ons de vermoedelijke plaats op het kerkhof zorgvuldig aanwijzen. Enige maanden verliepen nog eer wij de hand aan het werk konden slaan. Mits de nodige toelating en door de dienstvaardige handen van de huidige grafmaker, bijgestaan door een dienstwillige helper, kwam men, op 5 September 1950, bij de eerste steek op de juiste plaats terecht. Na een uurtje delven ondervond men dat de gegraven put juist de « lichter » aflijnde die men zocht. De eiken kist kwam te voorschijn. Ze verried een voornaam bezitter. Men vond het lichaam van pastoor Volckeryck. De schedel, die nog wat blond, niet-vergrijsd, haar droeg, was zo goed als ongeschonden. Heel de schedelhuid, die men afzonderlijk en bij delen vond was bezet met hetzelfde blond haar. Heel het geraamte was nog bewaard. Dat wij hier stonden vóór het stoffelijk overschot van een priester werd nog bewezen door de sterke stukken van de laken soetane, door de knoopsgaten als in een priestertoog, door gallons en zijde van stool en gewaden van groene kleur. Een hoofddeksel, dat de vorm had van een solidee, was eigenaardig gemaakt uit repen leder van een centimeter breedte, aaneengenaaid als de repen van een strohoed. Dit ook behoorde tot een geestelijke... Het graf ligt in 't midden achter het koor, vlak vóór het witte kruis van vroegere oorsprong en wellicht een overblijfsel van de vroegere absis van de kerk. Deze plek is een ereplaats, waardig van een zo verdienstelijk priester als pastoor Volckeryck. » (46)

E.H. R. Pieters, huidige pastoor van Baardegem, die deze vondst heeft gedaan, wil nu een gedenkteken plaatsen op dat graf, opdat « zijn geest (de geest van liefdadigheid) onder de bevolking, die hem steeds vereert, vruchtbaar moge voortleven ».

TURNHOUT. *P. Petrus B. de Meyer.*

---

(46) Zie « De Galm », Weekblad voor West-Brabant, 5e Jaargang, Nr 38, 23 September 1950. Art. door E.H.R. Pieters, pastoor van Baardegem, blz. 4-5. « Het graf van Eerw. H. Pastoor Volckeryck ontdekt ».

« Brief van E.H. R. Pieters » van 28 December 1950, aan de schrijver van dit artikel.

TOPONIEMEN TE EREMBODEGEM

391. **Langehaagweg** (D 7) : 1844, *Langehaegweg,* B. — Vanaf de Langehaag naar Welle.

392. **Langemeers** (l.onb.) : 1571, meersch geheeten *de Langenmeersch,* P., 15 r.; 1572, m. geh. *den Langemeersch,* P., 15 r.; 1642, d. tesscherbeke gen. *den Langhemeersch,* D.B.

393. **Lang Stuk** (H 7) : 1432, up swalen coutere *tlanghe stic,* S.J., 1 v.; *Landstuk,* Kad. K.

394. **Langstuklos** (H,I 7) : 1844, *Langstuklos,* B. — Los vanaf de Ressebeekstraat naar het Wiel.

395. **Lazerij** (I 4) : 1563, bosch ofte mersch... achter *de Laserije van heerembodeghem...* stuyckende Jeghens de strate van daer die vander cappellen gaen naer de kercke van heerembodeghem, Schp., 25 r.

Zelfde pln. als Ziekhuis.

396. **Leebeek** (l.onb) : 1514, *ande leebeke,* W.K., nr 5095.

Lee, lede = « weg » + beek. Vandaar de « waterweg ». Wijknaam te Denderhoutem.

397. **Leenken** (l.onb.) : 1610, lants aen [de] Luevenstrate gheheet[en] *Dleenke[n],* Rek., 22 r.

Genoemd naar de servitude die rustte op deze partij, — een door de heer aan een ander afgestaan grondstuk tegen hulde en « manschap » (Verdam). Zeer verspreide pln. o.m. te Letterhoutem (P. 1571, 6 v.) en te Gijzegem (P. 1571, 30 r.).

398. **Leeuwergem** (I 2) : *Leeuwergem,* Kad. K.

399. **Leghe** (l.onb.) : 1700, loco dicto *de leghe,* D.B.

400. **Legevqshole** (J 4) : 1844, *naer de Leege Vosholle,* B. = Nedervoshole.

401. **Legevosholelos** (J 4) : 1844, *Leegevoshollelos,* B. — Vanaf de Steenweg op Brussel naar de Legevoshole.

402. **Leiborre** (l.onb.) : 1567, l. up de muelecoute[re] *anden Leyborre,* Schp., 10 r.

Zelfde plaats als Heilborre.

403. **Lepelloi** (B 6) : *Lepelloy,* Kad. K.

404. **Letterveld** (J 5,6) : 1565, *jeghens tlettervelt,* Schp., 118 v.; 1567, *upt Lettervelt,* Schp., 7 r.; 1571, 1572, lants *upt lettervelt,* P., 49 v., 51 v., passim; id., *up tlettervelt,* P., 44 v., 45 r., passim; id., *up dlettervelt,* P., 54 v.; 1610, *op Dlettervelt,* Rek., 24 r.; 1617, *lettervelt,* L., 2 v., 243 r., passim; 1642, l. op boschvelt metten eenen zijde *jeghens lettervelt,* D.B.; 1844, *het Letterveld,* B.; *Letterveld,* Kad. K.

Letter, lettel, « klein ». Een **Letterkouter** treft men aan te Iddergem (P. 1571, 1 v.) en te Opwijk (nr 906).

405. **Letterveldlos** (J 5) : 1844, *Letterveldlos,* B. — Vanaf de Steenweg naar Brussel tot het Letterveld.

406. **Letterveldrede** (J 5,6) : 1844, *Letterveldrede,* B.

407. **Leuven** (G 3) : 1571, 1572, lants *achter Lueven*, P., 33 r.; *Leuven*, Kad. K.

Partij genoemd naar de eigenaar, die ook naam schonk aan een dries en een straat, nl. **vander Looven : Aleene, Claus** en **Jan Lo(e)vens** (Schp. 1459, 23 v.), **Johan vander Looven** (Rek., 1473), **Janne van der loeve** (W.K., 1456) en **Daneel van der Loeven** (W.K., 1515).

408. **Leuvendries** (l.onb.) : 1571, 1572, lants geheeten *den luevendriesch*, P., 18 v.

409. **Leuve(n)straat** (G-I 3-5) : 1563, *ande Luevestrate*, Schp., 15 r.; 1571, 1572, *up de Luevenstrate*, P., 17 v., 42 r., passim; 1572, *up de luvenstr[ate]*, P., 50 r.,; 1610, l. aen[de] *Luevenstrate*, Rek., 22 r.; 1617, *Leuvenstraete*, L., 2 r., 160 r., passim; 1642, *aende Leuvenstraete*, D.B.; 1700, *de levenstrate*, D.B.; 1766, *de Lovenstraete*, Schp. Hofstade; 1844, *Leuvestraet*, B.; 1948, *Leuvestraat*, Kl. — Van Erembodegem naar Teralfene.

410. **Lindeken,** te (l.onb.) : 1457, *te lendekene*, Schp., 14 v.; 1571, 1572, *aen dlindeken*, P., 12 r.; 1610, lants *te Lendekene*, Rek., 22 v.

Boom, als grensteken, zeer verspreid, o.m. te Denderhoutem (Trés. Chart. de Flandre, S.I., nr 1062) en te Denderleeuw.

411. **Lindeken vrijhouw** (l.onb.) : 1432, up den hefelschen bergh In den hoernic, ...oest hende an straetkijn an den [os]brouc, west an tsheeren strate, zuud *an tlindekin vrijhau*, noort waerd heinderic tserheinderix, S.J., 2 r.

Houw waarin de dorpsbewoners vrij hout mochten hakken.

412. **Lippensbek** (B 6) : 1567, *up den lippens beck*, Schp., 32 r.; 1571, 1572, *up den Lippensbeck*, P., 27 r., 34 v., passim; 1571, *up den lippensbec*, P., 25 r., 27 r., passim; 1572, *up den Lippensbek*, P., 31 r.; 1617, *Lippensbeck*, oost de groen straete, nort de[n] herwech, west e[nde] zuyt de prochie van haeltert, zuyt oock de nienofstraet, L., 1 v., 22 r.; 1702, *Lippens Beck*, Gr., 133 r.; *Lippensbek*, Kad. K.

Bek, « scherp uitlopend stuk », toebehorend aan **Lippen,** « Philip », psn.

413. **Lippensbekmeers** (B 6) : 1571, *up den Lippensbec meersch*, P., 27 r.; 1572, *up den Lippensbeck meersch*, P., 27 r.

414. **Lochting** (C 5) : *Lochting*, Kad. K.

415. **Loker** (B 5) : 1617, *Loker*, L., 1 v.

Voor **te Lokere.**

416. **Lokerenkouter** (B 4) : 1844, *naer Lokerenkauter*, B. — Zelfde als Lokerenveld.

417. **Lokerenkouterlos** (B 4) : 1844, *Lokerenkauterlos*, B. — Los van het Hof te Lokeren naar het Lokerenveld.

418. **Lokerenveld** (B 4) : 1466, *op tLokerenvelt*, Schp. Aalst; 1473, champ appelé *Lokervelt*, Kast. Aalst; 1617, *lokervelt*, L., 1 v., 38 v., passim; 1702, *Loeckeren velt*, Gr., 80 r., 115 r.; 1844, *het Lokerenveld*. B.; *Lokerenveld*, Kad. K. — Zie Hof te Lokeren.

Veld, verbonden aan het hof te Lokeren.

419. **Lokerenveldlos** (C 4) : 1844, *Lokerenveldlos*, B. — Los vanaf het Lokerenveld naar de Lokerenveldweg.

420. **Lokerenveldstraat** (C 2) : 1948, *Lokerenveldstraat*, Kl.

421. **Lokerenveldweg** (B,C 3,4) : 1844, *Lokerenveldweg,* B.

422. **Loofbocht** (l.onb.) : 1571, 1572, lants geheeten *den loofbocht,* P., 59 r.

Loof, dial. voor rapen. Deze pln. komt ook voor te Welle (P. 1571, 9 v.).

423. **Loosensweg** (B 7) : 1844, *Loosensweg,* B. — Nu *Binnenstraat.*

Naar fn. **de Loose.**

424. **Luit** (J 5) : 1617, *de luytte; de luyt,* L., 2 v., 260 r.; 1809, *Luyte,* Kad. K.; o. 1825, *Luit,* Kad. K.

Luit, muziekinstrument... of psn. **Luitgardis.**

425. **Maesdambos** (J 2) : 1809, *Maesdambosch,* Kad. K.

Fn. **Maesdam.**

426. **Majoorstraatje** (H 7) : 1844, *Majoorstraatje,* B. — Van de Ressebeekstraat naar de Resseremeersen.

427. **Marktweg** 1/ (I,J 5-7) : 1844, *Merktweg,* B. — Vanaf de Kapellestraat naar Teralfene.

2/ (I 3) : 1844, *Merktweg,* B. — Vanaf de Handbos naar de Griffierkens.

3/ (A 8) : 1844, *Merkweg,* B. — Vanaf de Ninovestraat naar Denderhoutem.

428. **Meer** (I 7) : 1459, te Wat[er]ve[n]ne *Inde mee[r],* Schp., 24 r.; 1571, 1572, meersch geheeten *de meere,* P., 29 v., 63 r.; 1571, m. *Inde merre,* P., 26 v.; 1617, *de merre,* L., 2 r., 218 r.; 1702, *de meer,* Gr., 133 r.; *Meire,* Kad. K.

« Geheind stuk land » (J. LINDEMANS). — **Meer,** alleen en in samenstellingen, is een zeer verspreid toponiem.

429. **Meerdries** (l.onb.) : 1565, *anden meerdriesch,* Schp., 102 v.; 1567, *anden meerdriesch,* Schp., 7 r., 45 r.; 1571, 1572, ter capellen *anden meerdriesch,* P., 63 r.; 1617, *aen den merdries,* L., 171 r.; 1683, ter quaede seyde ter cappellen *aen den meerdriesch,* D.B.

Dries nabij de Meer. — Komt ook voor te Hombeek (nr 288).

430. **Meerkouter** (l.onb.) : 1524, l. *op den meercoutere,* W.K., nr 4906; 1563, *up de meercoutere,* Schp., 8 r.; 1570, *Inde meercautere,* W.K, nr 4928; 1571, 1572, l. *up de meercoutere,* P., 50 r., 57 r., passim; 1572, *mercoutere,* P., 64 r.

Kouter nabij de Meer.

431. **Meerland** (l.onb.) : 1571, 1572, *Inde merre lant,* P., 30 r.

432. **Meerlaarslos** (I 4,5) : 1844, *Meerlaerslos,* B.; 1948, *Meerlaanstraat,* Kl.

Naar fn. : **Joes de meereleer** (Schp. 1564, 99 r.).

433. **Meersstraat** (l.onb.) : 1642, ter Joden aende muoststraete, *oost de meerschstraete,* D.B.

434. **Melkweg** (E,F, 3) : 1844, *Melkweg,* B. — Vanaf de Aalststraat naar de Molenkouter.

435. **Melkwegelken** (E 3) : 1844, *melkwegelken,* B.

436. **Merot** (l.onb.) : 1571, lants *upt merot,* P., 48 v.; 1617, *Mierot,* L., 2 r.; 1617, *den mierodt,* L., 189 r.

Voor : **meer** + **rot, rode,** « bosrooiing ».

437. **Merotmeers** (H 6) : 1617, *den mierodt mersch,* L., 189 r.

438. **Merotstraatje** (H 6,7) : 1617, *het mierrotstraetken*, L., 171 r. — Zelfde als Bergstraat.

439. **Merotveld** (l.onb.) : 1572, *upt merot velt*, P., 48 v.

440. **Middelgracht** (C 3) : *Middelgracht*, Kad. K.

Grensafbakening tussen twee partijen. Komt o.m. voor te Ruisbroek (nr 112), te Opwijk (nr 1021), te Aalst (Hosp. 15e E.) en te Haaltert.

441. **sModelarenland** (l.onb.) : 1432, ter hulle bi aelst... oest waerd gheland tsgraven straetkijn, west waerd *tsmodelaren land*, zuyt waerd tgoet van hale, S.J., 7 r.

442. **Moese** (A 6) : 1571, 1572, *aende moese*, P., 32 r.

Moese, mose, « modderpoel, moeras ».

443. **Moesmeers** (B 6) : 1563, *de mosemersch*, Schp., 40 v.; 1571, 1572, meersch *Inden moesmeersch*, P., 2 v.; 1617, *moesmersch* met alle de lochtingen, oost de straet naer der Joden, noort e[nde] west de nienofstraete e[nde] zuyt de moesstraet, L., 1 v., 24 v.

444. **Moesstraat** (B 7) : 1617, *de moesstraet*, L., 24 v.; 1617, *de moosstraet*, L., 25 r.; 1642, ter Joden *aende muost straete*, oost de meerschstraete, D.B. — Vermoedelijk zelfde weg als Charlotweg.

445. **Moesveldeken** (l.onb.) : 1617, *het moesveldeken*, L., 27 v.

446. **Molen** (l.onb.) : 1617, de mersschen achter *de meulen*, L., 149 r.; 1642, m. ter ertbrugghen *aen den meulen*, D.B.

447. **Molenbroek** (I 6) : 1844, van *Meulebroek*, B.

448. **Molenbroeklos** (I 6,7) : 1844, *Meulebroeklos*, B. — Van de Kleistraat naar het Landbroek.

449. **Molenhofveldeken** (l.onb.) : 1617, *meulenhof veldeken*, L., 2 r., 122 r.

450. **Molenhuis** (E 6) : 1617, De We Lievin de clercq *het meulenhuys*, suyt de beck, west de straete, L., 149 r.

451. **Molenkouter** (D,E 3,4) : 15e E., *molencoutere*, S.J., nr 9,1; 1446, *up de molecouter*, R.H.G.A., 91 r.; 1563, l. *up de muelecoutere*, Schp., 19 v., 115 v.; 1571, 1572, l. *up de muelecoutere*, P., 4 v., 9 r., passim; 1571, *up de muelencoutere*, P., 33 r.; 1603, *up de molecoutere*, Rek., 27 r., 28 v., passim; 1610, *op de molecouter*, Rek., 2 v., 21 r., v.; 1617, *meulecauter*, nort dosbrouckstraete, oost de straete naer aelst, zuyt de coppestraete e[nde] west de[n] herwech, L., 2 r. 75 v., 134 r.; 1642, *op den meulencauter*, noort den holenwech, D.B.; 1683, *op den meulen couter*, D.B.; 1700, *den meulencauter*, D.B.; 1702, *op de melencauter*, Gr., 1 r., 13 r., passim; 1738, l. *opden meulencauter*, D.B.; 1844, *Molenkauter*, B.; *Molekouter*, Kad. K.; 1948, *Molenkouter*, Kl.

Staan wij hier voor een oude kouternaam ? Mogelijk, evenals bij Zwaluwekouter. — Het woord **kouter** is volgens CARNOY en LINDEMANS ofwel rechtstreeks ontleend aan het Latijn, nl. **cultura,** ofwel onrechtstreeks aan een Keltisch dialect, dat het vroeger uit het Latijn had overgenomen en het accent verschoven had op de eerste lettergreep. Vele kouters dagtekenen dan ook van de Frankische landname en duiden het « bebouwde land » aan.

452. **Molenkoutersweg** (E 3) : 1844, *Meulekautersweg*, B.

453. **Molenveld** (D,E 3,4) : 1642, *op het Meulevelt*, D.B. — Zelfde als Molenkouter.

454. **Molenstraatje** (G 4,5) : 1844, *Molenstraetje*, B.; 1948, *Molenstraat*, Kl. — Vanaf de Burchtstraat naar Welle.

455. **Molenweg** (l.onb.) : 1617, te Watervenne... nort de kerckwech, *oost de meulenwech*, L., 43 r.; 1642, l. op den berch Jeghens thoflant, *noort oost den meulenwech*, D.B.

456. **Mondijveld** (A 8) : 1617, oost het brouckvelt, zuyt de beke e[nde] west *het mandijvelt*, L., 1 v., 28 v., passim; 1702, *het mondijvelt*, Gr., 121 r., 123 r.; 1757, op de quade elle, *suyt het mondijvelt*, Schp. Hofstade.

457. **Moris,** de (I 7) : 1844, *naer Mourius*, B.; *Demoris*, Kad. K.

Naar psn. Maurits ? — Te Pollare is er een **Morrisbrouck** (P. 1571, 25 r.).

458. **Morisbaan** (I 7) : 1844, *Mouriusbaen*, B. — Vanaf de Ressebeekstraat naar de Moris.

459. **Morisweg** (I 7) : 1844, *Morisweg*, B. — Van het Molenbroek naar de Kamer.

460. **Moertelveld** (l.onb.) : 1434, l. *Int moertelvelt*, Affl., 24 v.

« Veld bij een **moortel** (mortel) gelegen of dat vroeger een moortel was. **Mortel, morter,** uit lat. **mortarium** = « modderige grond ». » (J. LINDEMANS : **Med. Vla. Top.,** 1939, blz. 39). De pln. **Moortelveld** komt eveneens voor te Aalst (P. 1572, 100 r.), te Nieuwerkerken (R.O., 1723) en Welle (P. 1571, 2r., passim). — Pln. te Welle.

461. **Muden,** ter (l.onb.) : 1432, mersche *ter mude[n]*, S.J., 3 v.; 1617, *Termuyen; te[r] muyen*, L., 2 v., 312 r.

Mude, muide, « monding ». Vgl. Diksmuide, te Gent : **de muide (ter muden,** Gr. 1479) en te Zandbergen : **de Muije** (P. 1571, 29 r. Hier nabij de monding van de Molenbeek ?

462. **sMueldersveldeken** (l.onb.) : 14e E., lants ten houte *int smulders velt*, Hosp., A., nr 67, 7 r.; 1566, van waternaeme *in smuelders veldeken* ter beke; *in smuylders veldeken*, R.O.; 1571, 1572, l. *up smaeldersvelt*, P., 41 v.

463. **Nedervoshole** (J 4) : 1564, *up de neervoshole*, Schp., 91 r.; 1610, *opde neder voshole*, Rek., 18 r.; 1617, *neren voshole; neer voshole*, L., 2 v., 279 r.; 1642, l. *op de nedervoshole*, D.B.

464. **Nederwilgeveld** (C 7) : 1757, l. op 't hoogh Wilgevelt, *oost het nederwilgevelt*, Schp. Hofstade.

465. **Nekkerborre** (l.onb.) : 1571, *and[en] nekerborre*, P., 57 r.; 1572, *an dancker borre*, P., 57 r.

Nekker = waterelf, watergeest, kabouter. Vele toponiemen werden samengesteld met dit element ontleend aan het volksgeloof.

466. **Nekkerspoel** (I 6,7) : 1563, l. *upde neckerspoel*, Schp., 17 v.; 1571, 1572, l. *up den neckerspoel*, P., 42 v., 48 r., passim; 1607, *jegens den neckerspoel*, W.K., nr 4938; 1617, den *neckerspoel*, L., 218 r.

Te Pollare (P. 1571, 4 v.), evenals te Dworp (nr 389) treft men een **Nekkersput aan;** te Mechelen een **Nekkerspoel.**

467. **Nekkerspoelveld** (I 7) : 1434, l. *te neckerspoele velt*, Affl., 19 v.; 1457, l. *te neckerspoele velt*, Schp., 11 r.; 1458, l. *te neckerspole velt*, Schp. 17 v.

468. **Ninovestraat** (A,B 6-8) : 1431, *ande Nienestrate*, Gr. Cart., f° 54; 1571, 1572, l. *aende nienofsche strate*, P., 34 r.; 1617, *de nienofstraete*, L., 21 r., v., passim; 1702, *de nienof straet; de nienove straet*, Gr., 133 r.,

135 v.; 1844, *Ninofstraet*, B.; 1948, *Ninovestraat*, Kl. — Steenweg vanaf de Geraardsbergsesteenweg tot Denderhoutem. Nu : Steenweg op Ninove.

469. **Noldriesput** (B,C 4) : *Noldriesput*, Kad. K.

Verschrijving voor Osselendries.

470. **Obbrachtveld** (l.onb.) : 1571, 1572, *int obbrachtvelt*, P., 30 r.

471. **Oesbeek** (A,B 5,6) : 1844, *Oesbeek*, B.

Deze beek ontspringt te Nieuwerkerken, op de grens van Erembodegem. Een oudere vorm is **Hoese becke** (Metingboek van Nieuwerkerken, 1633). **Hoese, hose,** « waterleiding ».

472. **Ooievaarsnest** (l.onb.) : 1446, *in de[n] oyvaerts nest*, R.H.G.A., 90 r.; 1571, 1572, *up den oyevaert nest*, P., 24 v.; id., *up (den) hoevaert-nest*, P., 24 r.; 1617, *nort de[n] hoeyva[er]tsnest*, L., 6 r., 14 r., 15 r.; 1702, *den hoevaersnest*, Gr., 26 r.

Deze pln. komt voor o.m. te Aaigem (P. 1571/2, 47 v.) en te Lede.

473. **Opstal** (H 5) : 1809, *Opstal*, Kad. K.

Zeer verspreide pln. Heeft o.m. de betekenis van « een uitgestrekte, met gras begroeide, braak liggende grond, gebruikt als gemeenschappelijk weiland » (Drogenbos). — Komt als pln. o.m. voor te Grimminge (P. 1572, 3 v.), te Vlekkem (P. 1571/2, 71 v.) en te Drogenbos (nr 124).

474. **Osbroek** (D,E 2) : 1371, merssche... *in obsbrouc*, S.J., oork. nr 46; 1380, mersch *in den obsbrouc*, R.H.G.A., 57 r.; 1380, *den obsbroec*, R.H.G.A., 88 v., 89 r.; 1397, *in de Hobsbroec*, Hosp. Aalst O.; 15e E., *hobsbrouc*, S.J., nr 9,1; 1432, *an den obsbrouc*, S.J., 2 v.; 1432, *In den obsbrouch*, S.J., 3 r.; 1479, *in de[n] obsbrouc*, Gr., 4 v.; 1571, 1572, lants *up den osbrouc(k)*, P., 3 v., 4 v., passim; 1610, m. gheh. *d[en] osbrouck*, Rek., 23 v.; 1617, *de[n] Osbrouck*, oost zuyt e[nde] west de straete, noort het schependomme van aelst, L., 2 r., 71 v., passim; 1642, *inden Osbrouck*, D.B.; 1702, *noort den osbrouck*, Gr., 2 r., v., 3 r.; 1702, *noort de osbroecken; noort den osbroeck*, Gr., 2 v., 3 r., 11 v.; 1766, *inden Osbroeck*, noord groenenbruele, Schp. Hofstade; 1727, l. *inde hous-broecken*, D.B.; 1809, *Ostbroek*, Kad. K., 1844, *Osbroek*, B.; *Osbroek*, Kad. K.; 1948, *Osbroeck*, Kl.

De verklaring van het eerste lid biedt nog steeds moeilijkheden. Misschien psn. **Obo** (FORSTEMANN E. : **Personennamen,** Bonn, 1901², 1173).

475. **Osbroekbeek** (D,E 2) : 1850, *Osbroekbeek*, W.

476. **Osbroeklos** (C,D 2,3) : 1844, *Osbroeklos*, B.

477. **Osbroekmeersen** (D 2,3) : 1617, den Everschen berch, west de[n] herwech, noort het schependomme van aelst, *oost de osbrouck mers-schen*, zuyt het driesken, L., 71 v.; 1844, *d'Osbroekmeerschen*, B.

478. **Osbroekstraat** (D-F 2) : 1344, *neven dobsbroecstrate*, Trés. Ch. Fl.; 1344, op de wentmolencoutre tErembodeghem neven *dosbroecstrate*, Heerne (Ra. Brussel : kerkel. fonds, nr 14207); 1479, up den nevelschen berch... *an de broucstrate*, Gr., 6 r.; 1617, Everschen berch... *oost dos-brouckstraet*, L., 72 r., 73 r., passim; 1702, *oost de osbrockstraete*, Gr., 17 v., 89 v.; 1844, *Osbroekstraetje*, B.; 1948, *Osbroeckstraat*, Kl. — Vanaf de Kapel ter Muren naar de Osbroekmeersen.

479. **Osbroekweg** (E 3) : 1844, *Osbroekweg*, B.

480. **Osselendries** (B,C 4) : 1617, *Osselen dries*, L., 38 v.; 1617, *Oseldries*, L., 1 v.; 1617, *In[den] oselendries*, zuyt de[n] claterbosch, oost de galgcauter, L., 39 r., v.; 1700, *den osselen driesch*, oost den clynen galghcauter, D.B.

Osse, os, dim. **ossel ?** + dries.

481. **Osselken** (l.onb.) : 1642, op eyghenvelt *jeghens osselken*, D.B.

482. **Oude Brusselbaan** (H 2,3) : 1844, *Oud Brusselbaan*, B. — Van Aalst naar de Brusselbaan.

483. **Oud Hof** (l.onb.) : 1607, te lambrouck... stuck genaempt *het oudt hof*, W.K., nr 4938.

484. **Oud Kerkhof** (l.onb.) : 1431, *tHoude kerchof*, Gr. Cart., f° 54.

Deze pln. komt ook voor te Welle (P. 1571, 41 r.) en te Opwijk (nr 1130). Mogelijk staan wij hier voor een oude begraafplaats nabij een vroegere kerk of kapel.

485. **Oude Vijver** (l.onb.) : 1457, lants *up de[n] oude[n] vive[re]*, Schp., 5 v.

486. **Ovenbuurveldeken** (l.onb.) : 1702, *het hovenbier veldeken*, Gr., 116 r.

Veldeken nabij het **ovenbuur**, « ovenhuis, bakhuis » (VERDAM).

487. **Overkouter** (l.onb.) : 1446, *up do[v]ercoute[r]*, R.H.G.A., 106 v.

Kouter aan de overzijde gelegen.

488. **Paaskaars** (l.onb.) : 1702, *suyt de paeskers, oost den grecht*, G., 47 v.

Partij, dienende tot aankoop van de Paaskaars. Te vergelijken met Smoutland, dienend tot onderhoud van de godslamp.

489. **Paardemeers** (I 2) : 1610, 1 dach[wan]t driesch *aen [den] peerden meersch*, Rek., 24 r.; 1617, *de[n] perde mersch*, L., 324 v.; 1844, *Peerdenmeersch*, B.

Zeer verspreide pln. Komt o.m. voor te Aaigem (P. 1571/2, 47 r.), te Welle (P. 1571, 16 r.), te Londerzeel (nr 253) en te Opwijk (nr 1146).

490. **Paardemeerslos** (I 2) : 1844, *Peerdenmeerschlos*, B. — Los vanaf het Groenstraatje naar Aalst-Mijlbeek.

491. **Paardenput** (H 3) : 1948, *Paardenput*, Kl.

Vroeger Dries en Driesstraat.

492. **Paddenpoel** (l.onb.) : 1610, *vuyten paddepoele* opde zwalucouter; *op d[en] paddenpoel*, Rek., 19 r., 24 v.

Ook te Ophasselt komt een **Paddepoel** (P. 1571, 71 v.) voor; te Pollare **Paddenholen** (P. 1571, 9 r.).

493. **Pand** (l.onb.) : 1434, l. *inden pand*, Affl., 24 r.

494. **Papemeers** (l.onb.) : 1700, *den papemeersch* in ter esschebeke, D.B.

Wijst op goederen in bezit van de **pape**, « pastoor», « priester ». Wij noemen een **Papeweide** te Beersel, te Ruisbroek (nr 121) en te Londerzeel (nr 255); een **Papenblok** te Hombeek (nr 328) en een **Papenbos** te Opwijk (nr 1142).

495. **Papenhoek** (C 6) : 1844, *naer den Papenhoek*, B.

496. **Papenhoeklos** (C 6) : 1844, *Paepenhoeklos*, B. — Vanaf de Landdrieslos tot aan de Papenhoek.

497. **Papenveld(eken)** (H, I 5) : 1567, van de prochiaen... ghen. *spapen veldeken* gheleghen bij St Amants cappelle, Schp., 7 v.; 1809, *Papenveld*, Kad. K.

498. **Paradijs** (l.onb.) : 1571, 1572, brouck geheeten *tparadijs*, P., 52 r., 57 r.

Hoger gelegen partij ? — **Paradijs** komt voor als herbergnaam te Noorderwijk (nr 904) en was een huisnaam te Geel; plaatsnaam te Ninove, te Sint-Gillis-bij-Dendermonde (nr 749), te Velzeke (P. 1571, 22 r.) en te Sint-Goriks-Oudenhove (P. 1571, 9 r.).

499. **Parochiaanput** (F 3) : 1844, *de Parochiaenput*, B.; 1850, *de Parochiaenput*, W.

500. **Passimeler** (l.onb.) : 1617, *de passimeler*, L., 2 v., 312 r.

Personificatie op **-elaar.**

501. **Pastorijhuis** (F 3) : 1702, *het pastoorhij huijs*, oost de pastoorhij meesch, west de straete, Gr., 157 v.

502. **Pastorijmeers** (F 3) : 1702, *de pastoorhij meesch*, oost den dender, Gr., 157 v.

503. **Pedeken** (l.onb.) : 1603, de Galghecoutere... *aen tpedekin*, Rek., 31 v.

504. **Pelgrim** (l.onb.) : 1779, *den pelgrim*, H. (Kast. Aalst, nr 403).

Herbergbenaming. Komt eveneens als huisbenaming voor te Aalst (P. 1572, 2 v.).

505. **Pelse** (K 6) : 1571, 1572, *Lants up de pelse*, P., 59 r.; 1617, *de pels*, L., 2 v., 232 r.

Te Wieze komt er een **Pelsveld** (P. 1571/72, 32 v.) voor.

506. **Pennemaker** (l.onb.) : 1571, 1572, *Inde pennemakere*, P., 55 v., 59 v.; 1610, broucx *Inde pannemaker*, Rek., 18 r., 21 r.; 1617, *pennemaker, pennemacker*, L., 2 v., 279 r.

Pennemaker = « oude tichelrij, waar pannen gemaakt werden » (J. LINDEMANS). Deze pln. komt ook voor te Denderleeuw en te Vloerzegem (P. 1572, 13 v.).

507. **Peynse** (F 3) : 1779, *de peynse*, wethuys, aen de plaetse, H. (Kast. A., nr 403).

508. **Pereboom** (l.onb.) :1779, *den peireboom, H.* (Kast. A., nr 403).

Verspreide herbergnaam.

509. **Pereboomsvoetweg** (C 2) : 1844, *Peerebooms voetweg*, B. — Afgeschaft.

510. **Personelier** (J 2) : *Personelier*, Kad. K.; 1850, *Personneleer*, W.

511. **Petancienmeers** (l.onb.) : 1434, m. *neven der petancien meersch*, Affl., 22 r., v., 23 v.

Petancie, pitancie, « een portie eten verstrekt aan een lid ener geestelijke broederschap, een tractatie ». Een **petanciemeers** is een meers « uit welks opbrengst een **pitancie** wordt bekostigd » (VERDAM).

512. **Pieter Braeckmanstraat** (B 6): 1948, *Pieter Braeckmanstraat*, Kl.

Pieter Braeckman was een volkse toneelschrijver uit de tweede helft der XVIIIe eeuw. Hij schreef o.m.: **de zegeprael van den H. Petrus, prince der apostelen.** De Krakeelstraat werd naar hem herdoopt,... maar kreeg haar oude naam, die bleef voortleven bij het volk, terug.

513. **Pijnsweg** (B,C 7) : 1844, *Pijnsweg*, B. — Weg vanaf de Waterput naar het Hof ter Wilgen.

514. **Pissote** (l.onb.) : 1563, een veldeken ghen. *de pissote*, Schp., 26 r.; 1571, 1572, l. *Inden pissote*, P., 52 r.

Genoemd naar fn.: **Gillis van Pissote** (Schp. 1457, 5 r.)

515. **Plaats** (F 3) : 1458, *an de pleetse*, Schp., 21 r.; 1571, 1572, *aende plaetse*, P., 36 r.; 1844, *Plaets*, B.

Dorpscentrum, zelfde als Dorp.

516. **sPluckersstede** (l.onb.) : 1566, stede tenhouthe ghen. *spluckers stede*... de heerstrate an dandere zijde, R.O.

517. **Poetelst** (l.onb.) : 1571, 1572, *Inden poetelst*, P., 48 v.

Poot, plantsoen... van elzen. Te Letterhoutem (P. 1571, 42 v.), en te Vlekkem (P. 1571/2, 72 v.) was er een **Poetweede.**

518. **Polder** (H 7): *Polder*, Kad. K.

Polder, « ingedijkt land ». Komt ook voor te Denderleeuw en te Haaltert.

519. **Ponten Bogaard** (l.onb.) : 1617, denderlant, oost de[n] dender, *nort de ponten bogaert*. L., 127 r.

520. **Pontijnboslos** (I,J 3,4) : 1844, *Pontijnboschlos*, B. — Van de Breestraat naar de Lege Voshole.

521. **Poorten,** ter (l.onb.) : 1434, een hofstat daer de schuere op staet *ter poerten*, Affl., 21 r.

522. **Priesteragie** (F 3) : 1563, *de priesterayge*, Schp., 11 v.; 1571, 1572, Lieven ghysels houdt in pachte van Adr. Buyens *de priesteraige*, P., 5 v.

Priesteragie, « pastoreel gedoe ».

523. **Prieel** (l.onb.) : 1571, 1572, *In tprijeel*, P., 53 v.

Prieel, « lusthof » (VERDAM), « kleine weide » **(pratella)** (VAN ELSEN). Deze pln. komt o.m. voor te Lippelo, te Haaltert (Schp. 1538), te Herdersem (P. 1571, 22 r.), te Mere (P. 1571, 8 r.) en te Liedekerke.

524. **Prins Kardinaal,** de (l.onb.) : 1702, Jan *vuyt den prins Condé*, Gr., 131 v.; 1779, *inden prins cardinael*, H. (Kast. Aalst).

Komt als herbergbenaming ook voor te Sint-Gillis-bij-Dendermonde (nr 780).

525. **Procesweg** (H 3) : 1844, *Procesweg*, B.

526. **Provenne** (l.onb.) : 1432, *an tprovende velt*, S.J., 6 r.; 1571, 1572, Lants *up de provene*, P., 2 v., 3 v., 41 r.; 1617, *de pro[ven]ne*, L., 1 v., 20 r.

Provenne, provende, prebende, d.i. « de inkomsten van een geestelijke stichting », hier het kapittel van Haaltert. — Komt ook voor te Haaltert.

527. **Proew,** de (B 5) : *De Proew*, Kad. K.

528. **Put** (l.onb.) : 1603, op den zwalucoutere *op den putte*, Rek., 26 r.

Zelfde plaats als Paddenpoel.

529. **Raechtunc,** ten (l.onb.) : 1434, l. *opten Raechttunc*, Affl., 23 v.

Te Sint-Gillis-bij-Dendermonde komt **raechtinc** (nr 795) voor; wat M. BOVIJN verklaart als « een **raechtinc, rochting** is het roggeveld licht omgeploegd en met rapen bezaaid ».

530. **Ressebeek** (I 7) : 1844, *Resschebeke*, B.; *Resschebeke*, Kad. K.; 1948, *Resschebeke*, Kl. — Zie Esserbeke.

531. **Ressebeekstraat** (I 7) : 1844, *Resschebeekstraet; de Risschebeekschestraet*, B.

532. **Resseremeersen** (I 7) : 1844, naer *de Risscheremeerschen*, B.

533. **Reuken** (l.onb.) : 1571, 1572 *Int reuken*, P., 48 r.

Reuken, rodeken, « gerooid bosje ».

534. **Reutelvinck** (l.onb.) : 1617, *oost de reutelvinck*, L., 223 v.

Reutelen, rotelen, « rammelen, ratelen » (VERDAM).

535. **Reversveld** (l.onb.) : 1702, *het Reversvelt*, Gr., 51 r. — Vervolgt.

HOFSTADE. **Jozef de Brouwer.**

Familienamen uit de charters der kartuize van St.-Martens-Lierde

IVe LIJST (*)

MAERSCHALK (de) ..... « an **jan maerschalx** land », op « truleghem », te Morenbroek (f° 61 v° A)

« binnen vryheden (Ophasselt) ...neven **jans smaerscalx** huus » (f° 22 v° B)

MAHAUDEN ..... « de **wedeuwe jans mahaudens** », rentepl. te Zarlardinge (f° 52 r° H)

MAHIEU ..... « an **coolaerds mayhieus** huus », vóór « tbeghiin hof », te Geraardsbergen (f° 12 r° M)

MALAERT ..... « **gillis maelaert** », rentepl. in de « ham », te Geraardsbergen (f° 10 v° A)

« an **jan malaerts** huus », in de « nederhuneghem strate te Geraardsbergen (f° 14 v° A)

MAN (de) ..... « in den ham (Geraardsbergen) ...neven **oliviers smans** huus » (f° 10 r° M)

MAROOTEN ..... « **jan maroten** », rentepl. te Everbeke (f° 7 r° H)

« **gillis marooten** », rentenbezitter te Deftinge (f° 5 v° I)

« neven **heinricx maroots** huus », in « tpuutsemayn » te Geraardsbergen (f° 17 v° B)

MARTELAERE (de) ..... « d'oer van **willeme de martelare** », rentepl. te St-Martens-Lierde (f° 24 r° G)

« **gillis de marteleere** », rentepl. « buten bolaer poorten », te Geraardsbergen (f° 8 r° E)

MASSCHER (de) ..... « **pauwels de masschere** », pachter van kartuizerschooflanden te Morenbroek (f° 61 r° N)

MATTEN ..... « **wouter matten** », rentepl. te Erwetegem (f° 6 v° B)

MATTHIJS ..... « op **pauwels matthijs** land », op « boesberch », te Morenbroek (f° 59 v° D)

MENCKE ..... « **gillis mencke** », pachter van kartuizergoed, te St-Martens-Lierde (f° 64 r° G)

« **symoen mencke** », pachter van het kartuizergoed « ten bossche », te St-Martens-Lierde (f° 62 v° A)

« **jan mencke symoens zone** », sterfelijk laat van het kartuizergoed te St-Jans-Hemelveerdegem (f° 70 v° A)

MERCKAERT ..... « **gillis mercaert** », rentepl. in « tpuutsemayn », te Geraardsbergen (f° 18 r° L)

« **pieter merkaert** », pachter van het kartuizergoed « ten nieuwenhuus », te Moerbeke (Geraardsbergen) (f° 66 r° K)

MEREN (van der) ..... « ant langhevelt (Morenbroek) ...an **gillis** mersch **van der meren** » (f° 40 r° K)

---

* Derde lijst : bl. 119 van deze jaargang.

« neven... ende **grielen vander meeren** huus », in de « dutsstrate » te Geraardsbergen (f° 13 r° O)
« tusschen **andries meren** lande » te Eine (f° 57 v° A)

MERKEN (van der) ..... « **jan van der merken** de temmerman van gheersberghe », rentepl. te Zarlardinge (f° 52 v° F)

MESCANT ..... « an **poweel mescants** huus », in de « ham », te Geraardsbergen (f° 10 r° M)

MEULEN (van der) ..... « an **neeskins** erve **van der muelen** », te « trueleghem », op Morenbroek (f° 61 v° E)
« **raes van der muelen** », pachter van kartuizerschooflanden te Morenbroek (f° 59 v° G)

MEULYSER ..... « an den borne voer **jan muelenysers** », te St-Maria-Oudenhove (f° 50 r° F)
« int guchtevelt (St-Maria-Oudenhove) ...an... « **wouter muelenysers** lochtin » (f° 49 v° B)

MEYER (de) ..... « **jan de meyer** », rentepl. in « tpuutsemayn » te Geraardsbergen (f° 17 v° F)

MICHIELS ..... « **jan michiels** », rentepl. « buten bolaer poorte », te Geraardsbergen (f° 7 v° P)
« **bette mychiels** », rentepl. te Zarlardinge (f° 52 v° D)

MILCAMP ..... « **jan milcamp** », pachter van kartuizergoed te Zarlardinge (f° 69 r° H)
« in de calster mersch (te Zarlardinge) ...neven **gheeraerd milcams** mersch », te Zarlardinge (f° 52 v° B)

MILLIS ..... « **jan millis** », rentepl. te St-Martens-Lierde (f° 25 v° B)
« **pieter millis** », rentepl. in « tpuutsemayn » te Geraardsbergen (f° 18 r° I)

MINSBRUGGHEN (van der) « **jan van der minsbrugghen** », rentepl. te Zarlardinge (f° 52 r° I)

MORTSAERT ..... « ende **katelinen mortsaers** » te Deftinge (f° 56 v° A)

MOYE (de) ..... « neven **adriaens der moyen** huus », in de « brugstrate », te Geraardsbergen (f° 14 r° I)
« **coolaert der moyen** », rentepl. in de « brugstrate », te Geraardsbergen (f° 14 r° I)

MUISHOLE (van) ..... « **heinric van musole** », rentepl. te St-Martens-Lierde (f° 25 r° G)

MUISHONT ..... « neven **wouter musonts** huus », « buten d' overpoorten », te Geraardsbergen (f° 8 v° B)

MULDER (de) ..... « **jan de mulder** », rentepl. in de « molestrate », Geraardsbergen (f° 20 v° E)
« neven **cornillis smulders** huus », te Geraardsbergen (f° 11 r° N)
« neven **gillis smulders** erve », te Morenbroek (f° 37 v° E)
« **pieter de mulder** », rentepl. te Morenbroek (f° 36 r° C)
« an **thomaes smulders** stede » te St-Martens-Lierde (f° 24 v° A)

MULE ..... « **bernaert mule** », rentepl. te Grotenberge (f° 21 v° C)
« **heinric mule** », rentepl. te Grotenberge (f° 21 v° C)

MULEM (van) ..... « an **smeyers** huus **van mulem** », aan de « maerct », te Geraardsbergen (f° 16 v° E)

MUSSCHENBROEK ..... « **jan musschenbrouc** », rentepl. te Morenbroek (f° 39 v° E)

NAYER (de) ..... « an den ham (Geraardsbergen) an... an **jans snayers** huus », te Geraardsbergen (f° 10 r° K)

NECKER (de) ..... « **mychiel de necker** », rentepl. te Strijpen (f° 53 v° C)

« **pieter de necker** », rentepl. te Morenbroek (f° 36 v° A)

NECKERSBROEK (van) ..... « de wedeeuwe ende dhoyr van **lievine van neckerbrouc** », rentepl. te Morenbroek (f° 39 v° C)

NECLE ..... « hoort toe **janne necle** », te St-Maria-Oudenhove (f° 49 r° H)

« **janne necle** ende jacoppe van den hole ghebroeders... », te St-Maria-Oudenhove (f° 49 r° H)

NEETEN ..... « **clare neeten** », rentepl. in « tcleen puutsemayn », te Geraardsbergen (f° 17 r° I)

NEVE (de) ..... « neven... ende **jans sneven** erve », te Nederboelare (f° 46 r° I)

NIEUWERPOORT (van der) ... « **ghyselbrecht vander nieuwerpoort** », te St-Maria-Oudenhove (f° 48 v° A) (leefde in 1318)

NORRE (de) ..... « **gheerd de norre** », rentepl. te St-Maria-Lierde (f° 34 v° C)

NOYT (de) ..... « **joos de noyt** », rentepl. te Geraardsbergen, « buten bolaer poorte » (f° 7 v° P)

OLIVIER ..... « an **jan oliviers** land », op « speelcouterken », te Morenbroek (f° 60 v° A)

OSTE ..... « **lauwereins oste** », rentepl. in « tcleen puutsemayn », te Geraardsbergen (f° 17 r° L)

OTTE- ..... « **jan otte** », rentepl. te St-Maria-Oudenhove (f° 50 r° G)

OTTENBORCH (van) ..... « neven **jans** huus ende erve **van ottenborch** », in de « molenstrate », te Geraardsbergen (f° 17 r° H)

OUDENAARDE (van) ..... « neven **wouters van audenaerde** huus », aan « tsollevelt », te Geraardsbergen (f° 16 r° K)

« ende **jans van audenaerde** huus », in de « nederhuneghem strate », te Geraardsbergen (f° 14 v° D)

OUDENBROEK (van) ..... « es sterfeleec laet **jan van oudenbrouk** », op kartuizergoed, te St-Martens-Lierde (f° 65 r° B)

PAKEEL ..... « **arnoud packel** », pachter van kartuizerschooflanden op « truleghem », te Morenbroek (f° 61 r° K)

« up truleghem (Morenbroek) ...an **arend packeels** erve » (f° 39 v° D)

PAPE (de) ..... « **andries spapen** hoyr », rentepl. te Strijpen (f° 53 v° C)

« an... **jans spapen** huus », in het « twendelin straetkin », te Geraardsbergen (f° 14 r° M)

« neven... ende **griele spagen** », in het « twendelin straetkin », te Geraardsbergen (f° 14 r° L)

PARIKE (van) ..... « **jan parec** », pachter van kartuizergoed, te St-Maria-Lierde (f° 65 v° G)

PENNEWAERT ..... « **jan pennewaert** », rentepl. in de « brugstrate », te Geraardsbergen (f° 13 v° E)

PIETERS ..... « d oer van **janne pieters** », rentepl. te St-Martens-Lierde (f° 28 v° B)

« **gabriel pieters** », rentepl. in de « overpoorten », te Geraardsbergen (f° 8 v° F)

PIJCK ..... « an den nedersten doorne... neven **sher pieters pix** erve », te St-Maria-Oudenhove (f° 49 r° G)

PIJP (de) ..... « neven **cornelis den pip** stroedeckers huus », te Geraardsbergen (f° 11 r° L)

PIL ..... « neven **betten spileken** huus », in de « gheetstrate », te Geraardsbergen (f° 8 r° I)

PILAET ..... « neven **pieter pilaets** huus », in de « overhuneghem strate », te Geraardsbergen (f° 15 r° M)

« neven **jan pylaets** huus », in « tsollevelt », te Geraardsbergen (f° 16 r° K)

« **zegher pilate** », rentepl. te Goeferdinge (f° 21 r° N)

PIOEN ..... « neven **arends pioens** lant... gheseit de cleerc », te Zegelsem (f° 54 r° I)

PLANKEN (van der) ..... « neven **raes vanden plancken** huus » op « ruckenborch », te Geraardsbergen (f° 19 v° E)

PLASSCHE (van den) ..... « an **jans** land **van den plassche** », op « kertinsvelt », te Morenbroek (f° 61 v° I)

PLUK (de) ..... « **pieteren den pluc** », rentepl. in de « overhuneghem strate », te Geraardsbergen (f° 15 v° D)

POLLAERT ..... « an **jan pollaerts** huus », in de « brugstrate », te Geraardsbergen (f° 13 v° A)

PONTSELE (van de) ..... « jeghen de wedeeuwe **pontcheens** van lessene », rentepl. te St-Martens-Lierde (f° 26 r° G)

POOL ..... « int denrestraetkin (te Aalst) ...neven... ende **pettiins pools** huus ende erve » (f° 5 r° F)

POORTEN (van der) ..... « an **gillis** stede **van den poorten** », te Ophasselt (f° 22 v° D)

POTTER (de) ..... « de vrouwe **spotters** van lessene », rentepl. te St-Maria-Oudenhove (f° 50 r° K)

POTTIER (de) ..... « **coolaert de pottier** », rentepl. in « tpuutsemayn », te Geraardsbergen (f° 19 v° C)

« an **coolaerts pottiers** huus », op de « maerct », te Geraardsbergen (f° 16 v° E)

PRE (van den) ..... « an **jans** erve **van den pre** », te Ophasselt (f° 22 r° H)

PREYTS ..... « **lauwereins preyts hoir** », rentepl. te Morenbroek (f° 38 r° F)

PRIEEL ..... « **heynric pryeel** », rentepl. te St-Martens-Lierde (f° 33 r° G)

PRYCK (de) ..... « neven **heynricx prycks** erve », te St-Martens-Lierde (f° 28 r° G)

PUTIER (de) ..... « **pieter putiers** », rentepl. te Geraardsbergen (f° 10 r° K) (zelfde naam als de pottier ?)

PUTTE (van den) ..... « **jan van den putte** », sterfelijk laat van kartuizergoed te St-Martens-Lierde (f° 64 r° D)
« up boesberch (Morenbroek) an **jacops** land **van den putte** » (f° 59 v° C)

PUTTEMAN ..... « **gheeraerde puttemanne** », rentepl. in de « overhuneghemstrate », te Geraardsbergen (f° 15 v° D)

QUAETBEKE (van) ..... « dland dat **jacops van quaetbeke** was », te St-Martens-Lierde (f° 27 r° H)

RAKENBOSCH (van) ..... « **jacop van rakenbosch** », sterfelijk laat van kartuizergoed « goed van Grembergen », te Eine (f° 57 v° D)

RAVESCHOOT (van) ..... « de wedeeuwe **willems van ravescote** », rentepl. te Outer (f° 52 r° F)

REYGHER (de) ..... « neven... ende **gillis reyghers** huus », bij de «overpoorten », te Geraardsbergen (f° 8 v° F)
« **jan rygheer** », rentepl. te Onkerzele (f° 51 v° C)

REYS ..... « neven **pieters reys** huus », in « tpuutsemayn », te Geraardsbergen (f° 18 v° F)

RIEBEKE ..... « **jan riebeke** », pachter van kartuizergoed te Opbrakel (f° 67 v° B)

RIEDE (van den) ..... « **gillis van den riede** », heer der heerlijkheid ten Riede, gelegen te St-Martens- en St- Maria-Lierde (f° 62 v° C)

RIJCKAERT ..... « up de streeckt (St-Martens-Lierde) ...neven **pieter rykaerts** land » (f° 32 r° G)

RIJME ..... « die men hout van **daneels riime** », te St-Maria-Oudenhove (f° 48 r° F)

RIJVISCH ..... « dat **clays ryvisch** was », te St-Maria-Oudenhove (f° 68 v° B)

ROBIJNS ..... « **maes robbiin** », rentepl. te St-Martens-Lierde (f° 26 v° B)

ROECK (de) ..... « **jan de ruc** », rentepl. te St-Maria-Oudenhove (f° 50 r° I)
« de wedeeuwe **gheeraerts rucx** », rentepl. in « tpuutsemayn » te Geraardsbergen (f° 18 v° G)

ROELOF ..... « **symoen roelof** », rentepl. te Zarlardinge (f° 52 v° D)

ROOST (van) ..... « an **gillis van roost** huus », in de « wyngaert strate », te Geraardsbergen (f° 12 r° K)

RUDDER (de) ..... « **gillis de ruddere** », rentepl. in de « nederhuneghem strate », te Geraardsbergen (f° 15 r° R)

RUTSEMEEL (van) ..... « neven **jans rutsemeels** huus », in « tpuutsemayn », te Geraardsbergen (f° 18 v° F)

SADELEER (de) ..... « neven... ende **trisen tsadel(er)en**... », in de « gheetstrate », te Geraardsbergen (f° 8 r° I)

SCHALKE (de) ..... « neven... ende **jan scalkens** huus », in de « gheetstrate », te Geraardsbergen (f° 20 v° B)

SCHANALE ..... « de wedeuwe ende hoyr van **janne scanale** », rentepl. in « de ham », te Geraardsbergen (f°10 v° C)

SCHEEMAKER (de) ..... « an... **gillis sceedemakers** huus », in de « molenstrate », te Geraardsbergen (f° 20 v° E)

SCHEPPER (de) ..... « up den bertendriesch (Berendries, te St-Martens-Lierde) ...an **jacop everaerds sceppers** land van ghend » (f° 29 v° E)

« neven **jans sceppers** erve », te Zegelsem (f° 54 r° H)

SCHIETTECATTE ..... « **stevin scietkatte** », rentepl. te Zegelsem (f° 54 v° A)

« **rudge scietkatte**... **raesse scietcatte** », rentepl. te Nederbrakel (f° 47 r° I)

SCHOL (de) ..... « neven de lombaerden huus... ende **jans schols** huus », in het « pietersstraetkin », te Geraardsbergen (f° 20 r° L)

SCHOTTE ..... « dat te **jans scots** uut gaet », te Ophasselt (f° 58 r° H)

« **jan scotte** », rentepl. te Morenbroek (f° 41 r° L)

SCHOUDEHARING ..... « neven myr. **joncfr. scouharincx** erve », in « tsollevelt », te Geraardsbergen (f° 16 r° H)

SCHRIJVER (de) ..... « **luuc de scrivere** », pachter van kartuizergoed op 't Galgeveld, te Erembodegem (f° 56 r° E)

SCHULS ..... « **calle scuels** », rentepl. in de « nederhuneghem strate », te Geraardsbergen (f° 15 r° K)

SCHUEREN (van der) ..... « neven **symoens** erve **van der scuren** », te Zarlardinge (f° 52 v° D)

« tusschen **gheeraerds** mersch **van der scueren** », te Zarlardinge (f° 69 r° H)

« ende **adriaens van der scueren** erve », te Moerbeke (Geraardsbergen) (f° 66 r° K)

« **liisbette vander scueren** », pachteres van kartuizergoed te St-Martens-Lierde (f° 65 v° A)

« **jhane van der scueren** ende haer kinderen », rentepl. te St-Martens-Lierde (f° 30 v° E)

« **jan van der scueren** », rentepl. te Onkerzele (f° 51 r° F)

SCHUT (de) ..... « by den oudenberghe neven **clare scuts** erve », te Geraardsbergen (f° 9 v° B)

« neven de veste (Geraardsbergen) ...wedeuwe **vranken scuts** erve » (f° 9 r° O)

SCHUURMAN ..... « neven **jan scuermans** erve », te Onkerzele (f° 51 v° B)

SCHUWER (de) ..... « up den kiliant (Everbeke) an **gillis scuwers** erve » (f° 7 r° H)

SMET (de) ..... « int denrestraetkin neven **jan meus smeets** huus ende erve », te Aalst (f° 5 r° F)

« an **jakemaerts smeets** erve », op de « dorencouter », te Morenbroek (f° 62 r° N)

« **beatrise smeets** », rentepl. te Morenbroek (f° 44 r° L)

« neven **baten smeets** stede », te Morenbroek (f° 39 r° F)

« neven **jans smeets** kinderen lant » op de « streect », te St-Martens-Lierde (f° 33 r° L)

« by der fontainen (op de markt te Geraardsbergen) neven **arends smeets** huus » (f° 16 v° D)

« an **gillis smeets** huus », in de « overhuneghem strate », te Geraardsbergen (f° 15 v° B)

« **jakemyn te smet** », rentepl. te St-Maria-Oudenhove (f° 48 r° G)
« **griele smeets** », pachter van kartuizergoed, te Ophasselt (f° 59 r° D)
« dhoyr van **janne den smet vander hoolderbeken** », rentepl. te St-Maria-Oudenhove (f° 47 v° D)
« neven **adriaens smeets** erve », te Onkerzele (f° 51 v° A)

SMONKENEN ..... « **mergriete smonkenen** », rentepl. te St-Martens-Lierde (f° 33 r° L)
« **griele smonkenen** », rentepl. te Nederbrakel (f° 46 v° D)

SMOUTS ..... « suit her **jan smouts** », te Morenbroek (f° 36 v° E)
« neven **jans smonts** stede », te Opbrakel (f° 47 r° L)

SOLLET ..... « **pieter sollet** », rentepl. te Morenbroek (f° 42 r° M)

SOLS ..... « neven **jan sols** huus », in de « dutsstrate », te Geraardsbergen (f° 13 r° K)

SONCK ..... « meester **heynric tsonk** », rentepl. in het « twendelinstraetkin », te Geraardsbergen (f° 14 r° L)

SOUWEMER ..... « neven **jan souwemers** huus », in de « overhuneghem strate », te Geraardsbergen (f° 15 v° D)

SPELDOREN ..... « **jan speldooren** », rentepl. te St-Martens-Lierde (f° 29 v° A)

SPITS ..... « voer den muelen... suit **jans spits**..., te Morenbroek (f° 38 v° C)

STASSIJN ..... « d oer van **janne stassiins** », rentepl. te St-Maria-Lierde (f° 33 v° A)
« an her **lievins stassins** mersch », te Morenbroek (f° 44 v° A)
« neven **stasins** splouchmakers erve », te Strijpen (f° 53 v° C)

STEEMAN ..... « neven **jhannen steemans** erve », te Nederboelare (f° 46 r° I)

STEENBERGEN (van) ..... « neven... ende **lauwereins steenberchs** huus », in de « gaffelkins strate », te Geraardsbergen (f° 11 r° I)
« **jan steenbeerch** », rentepl. « up den houc vanden straetkine dat te sente katelinen wart gaet » (Geraardsbergen) (f° 12 r° M)

STEENE (van den) ..... « **sanders van den steene** », rentepl. te St-Martens-Lierde (f° 29 r° K)
« an **adriaens** lant **van den steene** », te Morenbroek (f° 43 r° I)

STEENHOUT (van) ..... « **roelant van steenhout** », rentepl. « up de maerct », te Geraardsbergen (f° 16 v° E)

STEENPUT ..... « te russchenbrouc (Morenbroek) ...suit **wouter stenputs** » (f° 40 r° F)

STEKER (de) ..... « joncfrouwe **kateline stekers** », rentepl. te Geraardsbergen (f° 19 v° E)

STICHELEN (van der) ..... « **gillis van der stichelen** », rentepl. te St-Maria-Oudenhove (f° 49 v° B)
« neven **willems van der stichelen** », te St-Maria-Oudenhove (f° 48 v° D)

STIJNS ..... « **symoen stiins** », pachter van kartuizerschooflanden op « kertinsvelt », te Morenbroek (f° 61 v° I)

« ant voshol... (Morenbroek) an **jan stiins** erve »(f° 42 r° L)

STOELENS ..... « dhoyr van **joos stuelins** », rentepl. te St-Maria-Oudenhove (f° 48 r° I)

STORME (van den) ..... « **jan van den storme** », rentepl. te Morenbroek (f° 59 v° E)

« **adriaen van den storme** », rentepl. te Morenbroek (f° 38 r° K)

« up de hasselt beke an... **claus** meersch **van den storme** », te Morenbroek (f° 37 v° C)

STOUTIJN (de) ..... « **gillis stoutins** », rentepl. te St-Maria-Oudenhove (f° 50 v° B)

STRICHT (van der) ..... « an **jans** lochtin **vander streect** », te St-Maria-Oudenhove (f° 50 v° K)

STRIJPMAN ..... « neven **jans striipmans** huus », in « tpuutsemayn », te Geraardsbergen (f° 17 v° E)

TAEYE (de) ..... « **jan de taye** », pachter van kartuizergoed, te St-Maria-Lierde (f° 65 v° H)

« ter kokerbeken (Nederbrakel) ...neven **jan stayen** stede » (f° 47 r° H)

« **jacop de taye** », rentepl. te St-Martens-Lierde (f° 26 v° B)

TANT (de) ..... « neven **jans tants** huus », aan « de maerct », te Geraardsbergen (f° 16 v° B)

TEEKIJN ..... « in... holenmersch (Morenbroek) ...an **pieter teckins** erve » (f° 41 v° C)

TEMMERMAN (de) ..... « **godeveert de temmerman** », rentepl. in de « overpoorten » te Geraardsbergen (f° 9 r° H)

« in de clooster strate (Geraardsbergen) ...neven **pieters stemmermans** huus ende erve » (f° 9 v° D)

« **lauwereins de temmerman** », rentepl. te St-Maria-Horebeke (f° 23 r° H)

TOLLENARE (de) ..... « up **kateline stolleneren** », rentepl. te Nederboelare (f° 46 v° I)

« tusschen... ende **clays tolneren** stede », te Michelbeke (f° 34 v° F)

TRAUWAERT ..... « **jan trauwaert** », rentepl. te Onkerzele (f° 51 v° A)

UYTTENHOVE ..... « up boesbeerch (Morenbroek) ...an **jans** land **uten hove** » (f° 36 r° E)

VAEC (de) ..... « **jan de vaec** », rentepl., in « tpuutsemayn », te Geraardsbergen (f° 18 v° G)

VAERNEWIJCK (van) ..... « **janne van varnewyc** », rentepl. te St-Maria-Oudenhove (f° 48 v° A)

VELDE (van den) ..... « tusschen **clays** brouke **van den velde** », te Michelbeke (f° 34 v° F)

« **raesse van den velde** », pachter van kartuizergoed te St-Martens-Lierde (f° 64 v° G)

VERSAEREN ..... « by den boenenbrouk (Morenbroek) ...an **adriaens versaren** leen » (f° 41 r° H)

« an **heinricx versaren** huus », in de « overhuneghem strate », te Geraardsbergen (f° 15 v° F)

VLEESCHOUWER (de) ..... « **paessche svleesscouwers stevins dochter** », rentepl. te Nederbrakel (f° 47 r° I)
« neven **buysteels svleesscouwers** stede », op « te cleye » te Nederbrakel (f° 46 v° G)
« doyr van **pieteren den vleesscouwer** », rentepl. te Nederbrakel (f° 47 r° I)
« an... ende **jans svleesscouwers** stede », te St-Martens-Lierde (f° 26 r° F)

VLIEGHE ..... « **levvin vlieghe** », rentepl. te Erwetegem (f° 6 r° K)

VINCK ..... « in den ham (Geraardsbergen) ...neven **jans vinken** huus » (f° 10 v° A)

VIS (de) ..... « **david de visch** », rentepl. te Zarlardinge (f° 52 v° F)

VITS ..... « neven **lievin viits** erve », in « tpuutsemayn », te Geraardsbergen (f° 19 v° M)

VOET (de) ..... « **gillis de voet** », rentepl. te Opbrakel (f° 47 r° L)

VOLDER (de) ..... « **jan de volre** », pachter van kartuizergoed, te St-Maria-Lierde (f° 65 v° I)

VOORDE (van) ..... « tusschen **inghelbrechts van voorde** erven », te Moerbeke (Geraardsbergen) (f° 66 r° K)

VOS (de) ..... « neven **lauwereins svos** erve », te Onkerzele (f° 51 v° B)
« **gabriele svos** », rentepl. in de « overhuneghem strate », te Geraardsbergen (f° 15 v° B)

VRANCKX ..... « her **jan vrancx** », rentepl. « boven der capellen », te Geraardsbergen (f° 17 r° F)
« joncfrauwe **kateline vranx** », rentepl. aan de « nieuwerbrugghe », te Geraardsbergen (f° 10 r° H)

VROEDE (de) ..... « **jan de vroede** », pachter van kartuizergoed te Moerbeke (Geraardsbergen) (f° 66 v° B)

VROONHAGHE ..... « in de gaffelkins strate (Geraardsbergen) neven **gillis vroonhaeghs** huus » (f° 10 v° E)

VYNOUT ..... « **jan vynout** », rentepl. te Morenbroek (f° 46 r° E)
« **jan wouters** ende dhoyrs van **coline vynout** jonckfrauwe jannen zone », rentepl. te Zegelsem (f° 54 v° C)

WACHTER (de) ..... « te boenenbrouk waert suit **cuppin swachters**...» te Morenbroek (f° 41 v° L)

WAESBERGHE (van) ..... « **olivier van waesberghe** », rentepl. te St-Maria-Lierde (f° 34 v° A)

WALLE (van den) ..... « neven joncfrouwe **marien** land **van den walle** », te Eine (f° 57 v° B)
« her **jan vanden walle** », rentepl. te Morenbroek en heer van zelfde heerlijkheid (f° 42 v° D)

WAMBACK ..... « **jan wampac** », pachter van kartuizerschoofLanden op de « dorencouter », te Morenbroek (f° 62 r° L)

WAREGHEM (van) ..... « an de strate te monenbrouc (Morenbroek) ...suit **mychiels van wareghem** » (f° 36 r° C)

WASSENHOVE (van) ..... « **mattheus van wassenove** », rentepl. te Grotenberge (f° 21 v° C)
« te breyenvelde (Grotenberge) ...an **arends van wassenhoven** (f° 22 r° D)

WEDENWAERE (de) ..... « de wedeeuwe van **arend de wedenware** », rentepl. te St-Maria-Oudenhove (f° 48 r° G)

WEEDEN (van der) ..... « **gillis van der weeden** », rentepl. te St-Maria-Oudenhove (f° 48 r° F)
« an **jans** lant **vander weeden** », te St-Maria-Oudenhove (f° 47 v° D)

WEER (de) ..... « up boesbeerch (Morenbroek) ...neven **pieter sweers land** » (f° 39 r° H)
« **pieter de weer** », rentepl. te Morenbroek (dezelfde als voorgaande) (f° 39 r° L)

WEES (de) (Weeze) (de) ..... « an de strate ten berghe (te Nederbrakel) comt vor **symoens sweessen** hof » (f° 46 v° D)

WEGHE (van den) ..... « **gheerd vanden weghe** », rentepl. te Erwetegem (f° 6 r° K)

WETTER (van) ..... « neffens ...ende **godeverts** stede **van wetter** », te St-Martens-Lierde (f° 26 r° I)

WEYN ..... « neven **pieter weyns** stede », te Zegelsem (f° 54 v° A)
« de wedeeuwe... **vrancken weyns** », rentepl. te St-Martens-Lierde (f° 24 r° I)
« an **stevin weins** erve », op het « broukvelt », te St-Maria-Horebeke (f° 23 r° H)
« **clays weyns** », rentepl. te Geraardsbergen (f° 11 r° L)

WILLE ..... « suit... **line willen ingheline** dochter », te Morenbroek (f° 39 r° F)

WILLEKIJN ..... « neven **jans willekins** huus », in « tpuutsemayn », te Geraardsbergen (f° 18 v° B)

WILLEMETS ..... « **jan willemets** », rentepl. te Zottegem (f° 54 r° F)

WILLEMS ..... « **pieter willems** », rentepl. in de « brugstrate », te Geraardsbergen (f° 13 v° A)

WINDEKE (van) ..... « **daneel van wiendeke** », rentepl. te Aalst (f°5 r° F)

WISPELET ..... « neven **jan wispelets** erve », op het « tsollevelt », te Geraardsbergen (f° 16 r° H)

WITBEEN ..... « up boesbeerch (Morenbroek) ...suit **beatrisen witbeens** » (f° 42 r° H)

WOLF (de) ..... « **boudin de wolf** », rentepl. te Deftinge (f° 5 r° I)

WORTEN ..... « **janne worten** », te St-Maria-Oudenhove (f° 48 v° A)

WOUTERS ..... « an **jans wouters** land », te Morenbroek (f° 61 v° G)

WOYTS ..... « in de cloester strate (Geraardsbergen) **jan woyts** de hoedemaker » (f° 9 v° D)

YSEERS ..... « **lyne yseers** », rentepl. te St-Maria-Oudenhove (f° 48 r° G)

ZAFFELE (van den) ..... « **heynric van den zaffele** », rentepl. te St-Maria-Oudenhove (f° 50 v° A)

ZAGHER (de) ..... « **coolein de zaghere**... stede », te St-Martens-Lierde (f° 25 r° E)

ZEE (van der) ..... « up dlanghvelt (te Morenbroek) neven **pieters** land **van der zee** » (f° 38 r° F)
« an **baten** stede **van der zee** ende harer kinderen », te Morenbroek (f° 42 v° E)
« an **jacops** stede **van der zee** », te Morenbroek (f° 38 r° G)

« **jan van der zee** », rentepl. te Ophasselt (f° 22 v° B)

ZEEWAUTS ..... « **mergriete zeewauts** », rentepl. in het « borrestraetkin », te Geraardsbergen (f° 9 v° F)

ZEGERS ..... « **pieter zeghers** », pachter van kartuizerschooflanden, te Morenbroek (f° 60 r° I)

ZENE (van) ..... « **jan van zene** », rentepl. in de « gheetstrate », te Geraardsbergen (f° 8 r° I)

ZOETEMONT ..... « **pieter zoetemont** », rentepl. in de « sente kateline strate », te Geraardsbergen (f° 12 r° H)

ZOETENS ..... « **michiel zoetins** », pachter van kartuizergoed te Smeerebbe (f° 69 v° A) en Ophasselt (f° 59 r° E)

« neven **bernaerts zoetins** erve », te Morenbroek (f° 59 v° F)

« **adriaen zoetins** », pachter van kartuizergoed, te Deftinge (f° 57 r° C)

« **cornelis zoetins** », rentepl. te Morenbroek (f° 37 v° A)

« **pieter soetins** », rentepl. te Morenbroek f° 36 r° D)

« **jan soetins** », rentepl. te Morenbroek (f° 36 r° C)

ZUTTER (de) ..... « **gillis den zutter** » van St-Martens-Lierde (f° 29 r° M)

« **adriaen de zutter** », pachter van kartuizergoed te St-Martens-Lierde (f° 64 r° G)

« **clays de zutter** », rentepl. te St-Maria-Oudenhove (f° 47 v° B)

EREMBODEGEM. **Valère Gaublomme.**

Een stuk over Denderhoutem (1435)

Van Dr Eug. O.K. Verstraete-de Vos, Maaltebruggestraat 216, Gent :

« Misschien interesseert het een uwer lezers te vernemen dat ik een oorspronkelijk stuk bezit betreffende een « Coop ghedaen by Salardyn de Knuts jeghen Ghysebrecht van Massemene van een achtste deel in de gheheele Voorhout-rente in Denderhoutem int jaer 1435 ». Het zegel dat er aan hangt is dit der schepenen van Denderhoutem. Het staat afgebeeld bij de Ghellinck de Vaernewyck, Sceaux et armoiries (...) de la Flandre (1935), p. 123, naar exemplaren van 1445 (abdij van Ninove), van 1576 en 1578. Mijn ex. is dus ouder. Het dokument is zeer goed bewaard, het zegel is zijn rand kwijt, maar het hart met de boom, en de schilden van Vlaanderen en Boergondië, is in zeer goede staat. Ik heb in mijn eigen voorgeslacht ook Voorhoute's uit het bekende Waaslandse huis (XIV° e.), maar ik weet niet of die iets te maken hebben met de « Voorhout-rente » te Denderhoutem. Ik heb het nog niet kunnen nazien (bij de Potter en Br. ?). »

Onze medewerker, de heer Baziel Boel, uit Herdersem, werd op 28 November smartelijk getroffen door het afsterven van zijn vader.

We bieden hem hier nogmaals onze oprechte kristelijke deelneming aan.

VRAGENBUS

Antwoord op vraag 8, van R.S.D., in het vorig nummer :

« Er berust een prachtig geschilderd portret van abt Ferdinand van der Eecken (1751-1783), der abdij van Ninove, bij mevrouw weduwe Dr van der Haegen, te Brussel. Haar adres ken ik niet meer, maar is te verkrijgen bij haar zoon, heer Jozef van der Haegen, kistenfabrikant, Oudstrijdersplein, Ninove. »

Cyriel Lanckman, pastoor, Leupegem.

Aan onze lezers

Wij beschikken nog over enkele volledige jaargangen 1949 en 1950. De prijs per jaargang bedraagt 120 frank, voor de leden slechts 80 fr. De voorraad is zeer beperkt. Bestellingen uitsluitend door storting of overschrijving van het bedrag op P.R. 41.45.92 van onze penningmeester.

HET LAND VAN AALST

Tweemaandelijks tijdschrift.

Hoofdredakteur : Jozef van Overstraeten, Parklaan 32, Aalst, Tel. 220.60.

Beheerder : Albert van Lul, de Nayerlaan 51, Vorst (Brussel), Tel. 44.61.22, Postrekening 41.45.92.

INHOUD VAN Nr. 5.

1951.

Lul, Albert van. — Enkele demografische aspecten van het arrondissement Aalst. 177

Theys Constant. — Kerkdiefstal te Waarbeke in 1742. 179

Brouwer, Jozef de. — Bijdrage tot de geschiedenis van Denderleeuw. — Het Koninkrijk der Nederlanden (1815-1830). 180

Theys Constant. — Het wedervaren van twee Aalstenaars. 185

Elaut Leo. — Henricus Smetius a Leda. 186

Theys Constant. — Kerkdiefstallen te Teralfene in 1777. 193

Geest, Jozef de. — Fons van de Maele, de werkman-dichter VII. De grote huldedagen. 194

Meyer, Petrus de. — De parochie Baardegem en haar pastoors. III 198

Brouwer, Jozef de. — Toponiemen te Erembodegem. 205

Gaublomme Valère. — Familienamen uit de charters der kartuize van St-Maartens-Lierde. — IVe Lijst. 214

Verstraete Eugeen. — Een stuk over Denderhoutem (1435). 224

Drukkerij « De Aankondiger », Dr. De Moorstraat 6, Aalst - Tel. 248.18.